

Даследчыца.
Творца.
Педагог
стар. 5

Святланосная
прыгажосць
тэкстылю
стар. 12

На мяжы
дзвюх
культур
стар. 13

Сімвал веры

Фота Іанны Трошкінай.

Заклучнае выступленне гала-канцэрта «Харавы сабор».

На працягу ўсяго года ў нашай краіне адзначалася 1030-годдзе праваслаўя на беларускіх землях. Доўгі шлях больш чым у тсяччу гадоў з'яўляецца прыкладам стойкасці духу і адданасці маральным каштоўнасцям беларускага народа. З нагоды юбілею праводзіліся канферэнцыі, круглыя сталы, імпрэзы, чытанні.

16 лістапада ў Вялікай канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся гала-канцэрт «Харавы сабор». Мерапрыемства, прысвечанае святочнай даце, прыцягнула ўвагу праваслаўных вернікаў, аматараў харавых спеваў, прыхільнікаў таленту беларускіх выканаўцаў.

Па благаслаўленні Мітрапаліта Мінскага і Заслаўскага Веняміна, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі, на сцэне сустрэліся як прафесійныя калектывы, так і царкоўныя хары. Пад кіраўніцтвам майстроў сцэны Наталлі Міхайлавай, дырыжора Дзяржаўнага камернага хору Рэспублікі Беларусь, і Вольгі Янум, дырыжора Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы Рэспублікі Беларусь імя Рыгора Шырмы, былі выкананы класічныя і дагэтуль невядомыя спевы, складзеныя адмыслова для хору.

«ЛіМ»-акцэнт

Лічыбы. Сукупная бібліятэчная сетка Беларусі налічвае каля 7 тысяч публічных і спецыяльных бібліятэк з агульным аб'ёмам фонду амаль 180 млн экзэмпляраў. Аб гэтым на міжнародным круглым сталае «Бібліятэкі і бібліятэчны грамадскія аб'яднанні ў кантэксце сучаснасці» ў анлайн-фармаце паведзілі наместнік генеральнага дырэктара — дырэктар па інфармацыйных рэсурсах і абслугоўванні карыстальнікаў Нацыянальнай бібліятэкі. «Каля 34 % бібліятэк (2348) знаходзяцца ў ведамстве Міністэрства культуры, пры гэтым 78 працэнтаў публічных бібліятэк размешчаны ў сельскай мясцовасці. Адным са спосабаў аптымізацыі бібліятэчнай сеткі з'яўляецца аб'яднанне сельскіх публічных і школьных бібліятэк. Агульнарэспубліканскі эксперымент па стварэнні аб'яднаных бібліятэк быў пачаты яшчэ ў 2011 годзе, і сёння ў рэспубліцы функцыянуюць 475 такіх устаноў», — сказаў Віктар Пшыбытка.

Практы. Міністэрства інфармацыі Беларусі абнавіла на сваім сайце аўдыякнігі, выпушчаныя выдавецтвам «Вышэйшая школа», гаворыцца на сайце ведамства. Гэта класічныя творы як замежных, так і беларускіх аўтараў. Сярод айчынных пісьменнікаў — Якуб Колас, Кузьма Чорны, Іван Шамякін, Іван Навуменка і многія іншыя. Творы школьнай праграмы для вучняў з 5-га да 11-га класа знаходзяцца ў раздзеле «Аўдыякнігі па класах навучання». «Сучасная беларуская проза» змяшчае аўдыязапісы твораў Алеся Жука, Віктара Праўдзіна, Алеся Разанава, Раісы Баравіковай, Васіля Быкава, Генадзя Пашкова, Янкі Сіпакова, Максіма Танка, Івана Пташнікава і іншых аўтараў.

Конкурсы. Назвалі пераможцаў II Рэспубліканскага конкурсу «Грыенале маладых мастакоў». У намінацыі «Манументальнае і манументальна-дэкаратыўнае мастацтва» першай стала Лізавета Янкова (Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў), у намінацыі «Скульптура» пераможца атрымаў Данііл Граковіч (БДАМ), у намінацыі «Жывапіс» — Марына Трус (БДАМ). Найлепшай у намінацыі «Дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва» стала Вікторыя Пезікава (Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П. М. Машэрава), у намінацыі «Сімвалістыка» — Марта Шчэрбіч (БДАМ). Пераможцаў у намінацыі «За ўклад у развіццё выяўленчага мастацтва» стала выкладчык Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Хрысціна Высоцкая.

• Пераможцаў і прызёраў рэспубліканскай выстаўкі-конкурсу дзіцячай творчасці «АрхНавава-2022» ўзнагародзілі ў Нацыянальным цэнтры мастацкай творчасці дзяцей і моладзі, паведамляе БелТА. У шчырымні ўзнагароджвання прынялі ўдзел дырэктар Нацыянальнага цэнтры мастацкай творчасці дзяцей і моладзі Надзея Васільчанка, старшыня журы конкурсу, докан архітэктурнага факультэта Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта, доктар архітэктурны, прафесар Армен Сардарэў і член журы, начальнік інфармацыйна-выдавецкай службы дзяржаўнага прадпрыемства «Будмедыяпраект» Таццяна Фалалева. У заключным этапе праекта прынялі ўдзел больш за 500 навучэнцаў з 225 устаноў адукацыі. 65 работ конкурсу адзначаны дыпламамі Міністэрства архітэктурны і будаўніцтва.

Фестываль. Мінскі харавы фестываль-курс патрыятычнай песні імя А. П. Граса праходзіць у сталіцы. Як піша БелТА, для ўдзелу пададзена 45 заявак ад харавых калектываў. З іх 32 калектывы (каля 1 тысячы харавых артыстаў) прымаюць удзел у вочнай форме праслухоўвання, а 13 хароў (255 артыстаў) удзельнічаюць дыстанцыйна. Тэаграфія канкурсантаў уключае ўсе рэгіёны Беларусі. Праграма складзена з твораў, якія апяваюць любоў да роднага краю, вернасць Радзіме, подзвіг савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, а таксама песень, прысвечаных лясавызначальным і знакавым падзеям. Адзначаюць конкурсныя выступленні эксперты ў галіне музычнага мастацтва Беларусі і Расіі. Узнагароджванне пераможцаў і заключны канцэрт фестывало-конкурсу адбудзецца сёння ў зале Перамогі Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Рэгіёны. Брэсцкая абласная бібліятэка імя М. Горькага запускае праект «Гісторыя ў пералётах», паведамляе БелТА. Такой ініцыятывай брастаўчане хочуць прыцягнуць увагу да гісторыі кніжнай культуры і рырэтэгаў. Супрацоўнікі бібліятэкі будуць праводзіць заняткі з элементамі інтэрактыву. Наведальнікі азнаёмяцца з экспазіцыяй, пакажуць рэканструкцыі розных відаў пералётаў. Будзе магчымасць уобачыць факсімільныя выданні кніжных помнікаў Беларусі і рырэтэты XVI — пачатку XX стагоддзяў. На кожным занятку плануецца праводзіць майстар-класы. Напрыклад, удзельнікам пакажуць, як злучыць лісты ў кніжны блок рознымі спосабамі. Акрамя таго, можна паспрабаваць зрабіць закладку з кантэруўным цісненнем. У аддзеле рэдкай кнігі бібліятэкі ўпэўнены, што праект будзе цікавы і дзецям, і дарослым.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Праца на карысць дзяржавы

Удоме літаратара адбылося пасяджэнне Грамадска-палітычнага кансультацыйнага савета пры Саюзе пісьменнікаў Беларусі. Ідэя стварэння такога экспертнага органа пры творчай арганізацыі належыць ганароваму старшыні СПБ Мікалаю Чаргінцу, які і ўзначальвае савет.

Падчас сустрэчы Мікалай Іванавіч акрэсліў асноўныя задачы, якія дазваджае вырашаць, вызначыў прыярытэтныя кірункі дзейнасці і вынес на абмеркаванне праект палажэння кансультацыйнага органа пры грамадскім аб'яднанні. Сярод актуальных праблем, што існуюць сёння ў нашым грамадстве, — выданне кніг, якія ідуць на шкоду выхаванню, псіхалогіі ды ідэалогіі. Таму адна з задач савета — дапамагчы пісьменнікам разабрацца ў палітычным становішчы. Аўтар не можа быць па-за палітыкай, асабліва ў цяперашнія часы. Трэба разумець гэта і вучыць творцу аналізаваць. Да таго ж напісаць кнігу супраць інтарэсаў краіны і лічыць сябе нацыянальным пісьменнікам нельга. Сярод важных пытанняў: пазіцыя СПБ па ўмацаванні стасункаў Беларусі і Расіі, клопат аб падростаючым пакаленні, выхаванне моладзі ў духу адданасці Радзіме, павагі да яе галоўных каштоўнасцей.

«У 2020 годзе пахіснуліся многія грамадскія арганізацыі. Саюз пісьменнікаў Беларусі не заважаўся. Аднак і ў нашай суполцы знайшліся нейкай адзінкі, але тыя, хто стаў на бок беспарадкаў. Важна, каб пісьменнікі і іх творы працавалі на карысць краіны, інтарэсаў дзяржавы, імкнуліся данесці да моладзі многія паянцы, у тым ліку палітычнай прыстойнасці. Чалавек павінен разумець сваю ролю ў грамадстве, асэнсоўваць свой абвязак па ўмацаванні пазіцыі краіны, яе эканамічнай і палітычнай магутнасці», — адзначыў Мікалай Чаргінец.

Меркаванні, прапановы, заўвагі выказалі таксама Уладзімір Драйын, Ірына Аўсеп'ян, Андрэй Мукавозчык, Вадзім Ялфімаў, Анатоль Аўруцін, Ніна Чайка і іншыя члены Грамадска-палітычнага кансультацыйнага савета пры Саюзе пісьменнікаў Беларусі.

Алесь ЦІМАФЕЎ

прэзентацыі

Гісторыя вайны праз асабістыя боль і подзвіг

Шыкоўны падарунак атрымалі аматары гістарычнай прозы — у Выдавецкім доме «Звезда» нядзюна лабачыў свет раман Мікалая Чаркашына «Брэсцкая брама» («Брестские врата»), які дзямі быў прэзентаваны ў кніжнай краме «Светач».

Мікалая Чаркашына сёння шырока ведаюць у Расіі, ён — аўтар шматлікіх раманаў, аповесцей і апавяданняў. Невыпадкава, што ў сферы яго зацікаўленню — падзеі, якія адбыліся на тэрыторыі Беларусі: пісьменнік з'яўляецца ўраджэнцам Гродзеншчыны, яго малая радзіма — горад Ваўкавыск. У прэзентаваным рамане апісаны падзеі лета 1941 года, а менавіта — гераічная абарона Брэсцкай крэпасці. Здавалася б, што новага можна прынесці ў тэму вайны, даўно раскрытую з усёй паўнотай Сяргеем Смірновым, Барысам Васільевым? Як аказалася, можна: заснаваны твор на фактычным матэрыяле, доступ да якога сталі адкрываць толькі ў апошнія гады. Сюжэт рамана трывае чытача ў напружанні да апошняй старонкі: яго галоўныя героі — камандзір стралковага палка і наместнік па палітчасці ўдзельнічаюць у баях за крэпасць, але трапляюць у нямецкі палон і вытрымліваюць усё жахі зняволення, а пасля перамогі сустракаюцца ў Маскве... Пра гэта, а таксама іншыя акаліччаны, звязаныя з гісторыяй стварэння рамана, падчас літаратурнай імпрэзы распавядалі сябры і аматары творчасці пісьменніка.

Калі будучы літаратар вучыўся ў пачатковай школе ў Смаргоні, яго дзед, удзельнік Першай сусветнай вайны, шчодро дзяліўся расповедамі пра гэтую падзею часоў яго маладосці.

— Смаргонь гады фактычна была як Брэсцкая крэпасць у Другую сусветную вайну, там засталіся бетанаваныя лініі абароны, шмат невядомых яшчэ слядоў вайны. Цяпер у найбліжэйшых панах — гістарычны раман пра

Фота Віктара Іванчыкава.

Смаргонь, ёсць ужо і назва: «Смаргонскі марш», і першыя старонкі, напісаныя па-беларуску, — распавядаў Мікалай Чаркашын.

— Тэма вайны, дарэчы, невычэрпная. Таму што складаецца з мільяёнаў прыватных гісторыяў, праходзіць праз асабістыя трагедыі яе ўдзельнікаў, іх асабісты боль і подзвіг... Я ўдзячны Мікалаю Чаркашыну за тое, што ён умее паказаць прыватнасці ў вайне і праз гэта даказаць, што любячая вайна — зно. І любы з нас, нават той, хто не мае дачынення да свету мастацтва, павінен зрабіць усё, каб яна ніколі больш не паўтарылася, — адзначыў Анатоль Матвіенка.

Адзначалі ролю творчага плёну Мікалая Чаркашына і іншыя выступоўцы, выказвалі добрыя пажаданні адносна яго далейшай дзейнасці і выдання кніг.

Мая РЫСЬ

Сочинская сустрэча

Уладзіміра Шуглю добра ведаюць у Расіі і Беларусі. Ганаровы Консул Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі, грамадскі дзеяч, паэт. Наш суродзіць адзначаны высокімі дзяржаўнымі ўзнагародамі Рэспублікі Беларусь — медалём Францыска Скарыны, ордэнам Францыска Скарыны. Жыве і працуе ў Цюмені.

А дзямі прэзентацыя новага паэтычнага зборніка Уладзіміра Шуглі «Закатом поздних собеседник» прайшла ў Цэнтральнай гарадскай бібліятэцы імя А. С. Пушкіна ў Сочы. Удзельнікі мелі магчымасць задаць пытанні яркай творчай асобе, атрымаць аўтографы на яго паэтычнай кнізе.

Варта нагадаць, што Уладзімір Фёдаравіч — член Саюза пісьменнікаў Беларусі, член Санкт-Пецярбургскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі. З'яўляецца фіналістам Нацыянальнай літаратурнай прэміі Расіі «Паэт года» за 2016, 2017, 2019, 2020, 2021 гг. Кнігі Уладзіміра Шуглі ёсць у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі і Расійскай дзяржаўнай бібліятэцы. Расійскі і беларускі паэт — часты аўтар на старонках айчынных перыядычных выданняў.

Сяргей ШЫЧКО

імпрэзы

Завяршалны акорд юбілейнае даты...

Цягам года ў Брэсцкай гарадскай цэнтральнай бібліятэцы імя А. С. Пушкіна праходзілі сустрэчы з лаўрэатамі абласной літаратурнай прэміі імя У. Калесніка, прымеркаваныя да стагоддзя з дня нараджэння літаратуразнаўцы, педагога, настаўніка. Заключнай кропкай стала выніковае пасяджэнне лаўрэатаў прэміі і чытачоў у філіяле № 7 «Юнацтва» імя У. Калесніка.

Загачыца філіяла Алена Ярашук правяла экскурсію па бібліятэцы, а бібліятэкар Дзіна Барушка пазнаёміла з відэапрэзентацыяй, прысвечанай жыццю і творчасці Уладзіміра Калесніка, а таксама з экспазіцыяй яго літаратурных выданняў.

З 2007 года прэмія імя У. Калесніка былі ўшанаваны 45 літаратараў Брэсцшчыны. Старэйшыя з іх добра знаёмы з выбітным літаратарам, маладыя творцы з гонарам пераймаюць эстафету памяці. Пісьменніца Ірына Морых згадала пра творчыя сустрэчы з літаратуразнаўцамі і нават пайменна іх удзельнікаў, распавяла, як прынцыпова ён ставіўся да якасці твораў і заўсёды падтрымліваў сапраўдных талентаў. Успамінамі, творчымі дасягненнямі і планами падзяліліся прэзікі Анатоль Брыгун, Аляксандр Валковіч, паэты Любоў Крэсцуская, Таццяна Шулгя.

За кубачкам кавы, у нязмушанай абстаноўцы ў чытачоў была магчымасць задаць свае пытанні і брэсцкім аўтарам, і бібліятэкар, пагартаць кнігі, ды яшчэ раз упэўніцца, што пісьменніцкая справа пачынаецца не толькі з натхнення, але і з шанавання сваіх традыцый, добрага ведання гісторыі роднага краю, з глыбокай павагі да папярэднікаў.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

юбілеі

«Сэрца пакідаю вам...»

Гэтым заветам народнага песняра ў яго юбілейны год былі прасякнуты сустрэчы ў рамках традыцыйнай праграмы «Лунінецкія Каласавіны», што ладзілася 32-і раз.

Сярод ганаровых гасцей літаратурнага свята была ўнучка Якуба Коласа Вера Данілаўна Міцкевіч, якую добра ведаюць у многіх установах адукацыі раёна. Упершыню школы горада наведалі старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Таццяна Дзямідовіч і пісьменнік Анатоль Брытун.

Адметнае месца Луніцца — СШ № 1. Раней тут знаходзілася пачатковае народнае вучылішча, дзе 110 гадоў таму Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч займаўся з дзецьмі мясцовых чыгуначнікаў. З дапамогай педагогаў вучні нагадалі аб тагачасных падзеях, а падчас тэатралізаванага выступлення сам класік нацыянальнай літаратуры, увасоблены на сцэне ўдзельнікамі спектакля, змог пацьмуху ўласныя творы ў выкананні юных сучаснікаў.

Да коласаўскіх адрасоў Луніцца (захавалася некалькі будынкаў, дзе ў свой час апальнага настаўніка прымалі сваікі яго аднакурснікі Вікенція Філіповіч) далася СШ № 2 г. Луніцца. У праекце «Літаратурна-Лунінецкія», над папаўненнем якога працуюць педагогі і вучні разам з рэдакцыяй раённай газеты «Лунінецкія навіны», адзін са стэндаў адлюстроўвае старонкі біяграфіі народнага песняра і творчых асоб, якія мелі стасункі з класікам.

Школа сустракала гасцей музычным прывітаннем вакальнага ансамбля «Планета дзяцей», вершамі юных паэтаў, філалагічнай экскурсіяй. Да тых, хто прыехаў з Мінска і Брэста, далучыліся настаўнікі-беларусазнаўцы з лунінецкай гімназіі, з СШ № 3 і № 4, школ Багданаўкі і Сінкевічаў. Яны набылі кнігу «Табой я жыў».

Табой жыў...», прысвечаную жонцы Якуба Коласа — Марыі Каменскай, якая аказала велізарны ўплыў на станаўленне паэта. На прыгожа аформленым «падручніку сямейнага выхавання» свой аўтограф пакінула Вера Міцкевіч — разам з пляменніцай Васілінай Міцкевіч (праўнучкай народнага песняра) яна была складальніцай чарговай навінкі ад РВУ «Выдавецкі дом «Звязда»».

Сімвалічна, што «Лунінецкія Каласавіны» праводзіліся напярэдадні прафесійнага свята працаўнікоў сельскай гаспадаркі. Стварыўшы гімн «Новай зямлі», Якуб Колас перадаў нашчадкам столькі любові, што застаецца ўсвадоміць: толькі аддаўшы справе сваё сэрца, зможаць пакінуць дабратворны след, уславіць «родны кут», дзе Богам наканавана было табе нарадзіцца.

Таццяна КАНАПАЦКАЯ,
фота аўтара

Маіх радкоў няма без Беларусі

На працягу лістапада ўся краіна святкуе 140-годдзе з дня нараджэння вялікага песняра — Якуба Коласа. Днямі і ў сталічнай бібліятэцы № 7, што з гонарам носіць імя класіка, адбылося літаратурна-музычнае мерапрыемства «Маіх радкоў няма без Беларусі».

Пачалася імпрэза з праслухоўвання шырока вядомага запісу 1952 года, на якім прагучаў голас пісьменніка.

Унучка класіка беларускай літаратуры, маладшы навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі Вера Данілаўна Міцкевіч прэзентавала кнігу «Табой я жыў, табой жыў», што сёлета пабачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда», а таксама

згадае ранейшыя сустрэчы ў гэтай бібліятэцы.

Пляда пісьменнікаў-коласаўцаў — Зміцер Дзямідовіч, Аляксей Камароўскі, Яўген Хвалеі — расхвалывала слухачоў жывымі ўспамінамі пра сустрэчы з Якубам Коласам, яго сваякамі. Не абышлося без гумару. Распавялі і пра клопат Кастанціна Міхайлавіча аб аднаўскоўцах. Чыталі вершы, прысвечаныя Коласу.

Да іх апаведу далучыўся Васіль Шырко. Пісьменнік падзяліўся ўспамінамі з сямейнага архіва. Ён з гонарам згадаў, што яго бацька ведаў на памяць амаль усе паэтычныя творы Коласа. Але і сам Васіль Аляксандравіч дэкламаваў урыўкі з «Новай зямлі». У выкананні паэтычнага тэатра «Рытмы сэрца» прагучаў урывак з паэмы «Сымон Музыка».

Гаварылі пра перакладчыцкую дзейнасць песняра, як хораша па-беларуску загучалі Пушкін і Лермантаў, Міцкевіч і Шаўчэнка. Вучаніца педагогічнага класа СШ № 134 Паліна Вільтоўская падрыхтавала ўрывак з «Новай зямлі» па-руску. Да ўсяго Паліна атрымала ў падарунак раман Якуба Коласа «На ростанях» за перамогу ў тэматычнай віктарыне.

Музычнымі кампазіцыямі аздобілі мерапрыемства калектывы цымбалістаў з Дзіцячай музычнай школы № 10 і вакальны калектыв «Карункі», што створаны пры бібліятэцы. Мерапрыемства адбылося па ініцыятыве і пры падтрымцы Мінскага гарадскога аддзялення СІБ і бібліятэкі імя Якуба Коласа.

Ганна СТАРАДУБ

анонсы

Буйніцкае поле памяці

Напрыканцы студзеня наступнага года ў Магілёве пройдзе міжнародная канферэнцыя «Гэта патрэбна — не мёртва!» Гэта трэба — жывы: Буйніцкае поле — поле памяці». Арганізатары — Магілёўскі абласны выканаўчы камітэт, Магілёўскае абласное аддзяленне грамадскага аб'яднання «Саюз пісьменнікаў Беларусі», Магілёўскае абласное аддзяленне «Беларускага фонду міру».

Актыўны ўдзел у канферэнцыі прымуць і Саюз пісьменнікаў Беларусі, і Саюз пісьменнікаў Расіі, і Саюз пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы. Размова, безумоўна, пойдзе пра мір, яго трывае ўсталяванне паміж рознымі народамі і краінамі, пра творчыя формы захавання гістарычнай памяці ў мастацкай і мастацка-публіцыстычнай літаратуры і пра іншыя даволі актуальныя тэмы.

Мяркуюцца, што да дыскусій па важных пытаннях патрыятычнага выхавання грамадства далучацца расійскія пісьменнікі Мікалай Іванов, Мікалай Чаркашын, Юрый Казлоў і іншыя праязкі, публіцысты, чыя творчасць добра знаёма і ў Беларусі.

Мікола БЕРЛЕЖ

повязі

Калі цуд не можа знікнуць

Імя беларускага паэта-сучасніка Леаніда Васільевіча Дранько-Майсюка добра вядома навучэнцам і выкладчыкам Мар'інагорскага аграрна-тэхнічнага каледжа. Амаль дваццаць гадоў ён прыязджае ў гошці да навучэнцаў і выкладчыкаў устаноў, — і кожная сустрэча становіцца святам, напоўненым святлом паэтычнага слова.

Не стала выключэннем і спатканне, якое адбылося ў сярэдзіне кастрычніка. Першакурснік яшчэ ў пачатку навучальнага года зацкавіў гэты чалавек, бо ў галоўным корпусе на заўважным месцы размешчаны аўтограф Леаніда Васільевіча — верш, які ён прысвяціў установе адукацыі: «Ты клічаш мяне, ты завеш...». Тым, хто толькі пачынае свой шлях у авалодванні прафесіі, было прыемна, што ў гісторыю каледжа ўпісаны цудоўныя паэтычныя радкі. Яны і не чакалі, што сустрэча з аўтарам стане рэальнасцю і прынясе незабыўныя ўражанні. А тыя, хто ўжо сустракаўся з паэтам, не сумняваліся, што атрымаюць толькі станоўчыя эмоцыі. Леанід Васи-

льевіч з аднолькавай лёгкасцю і шчырасцю адкрывае межы свайго таленту ў любой аўдыторыі. Але пры гэтым паэт заўсёды нечаканы. Кожны слухач і чытач яго твораў знаходзіць штосьці блізкае сабе. Дакранаючыся да сапраўднага цуду прыгожага беларускага пісьменства, пераконваецца, што знікнуць гэты цуд не можа.

Як добры сябра, Леанід Васільевіч падзяліўся патаемнымі думкамі і разважаннямі пра каханне і сяброўства, пра адказнасць за свае ўчынкi, пра творчасць. Спадзяёмся, што знойдзе водгук у душах маладых людзей парады пісьменніка: «Думай! Заўсёды думай! Збіраешся зрабіць крок наперад — падумай, крок назад — таксама падумай. Можна, якраз у гэты момант трэба проста спыніцца».

Гэтым разам Леанід Васільевіч сустракаўся не толькі з навучэнцамі Мар'інагорскага аграрна-тэхнічнага каледжа, але і з вучнямі і настаўнікамі Мар'інагорскага вучэбна-педагагічнага комплексу дзіцячых сад — сярэдняй школы. Магчыма, у той дзень нехта з маладых людзей зразумее, да чаго трэба імкнуцца, чым напаяцца жыццём.

Алена СВІРЫДАВА

«ЛіМ»-люстэрка

Творчыя калектывы Беларусі і беларускіх этнакультурных аб'яднанняў прынялі ўдзел у маштабным міжнародным фестывалі *AlemSaz* у Астане, піша БелТА. Фестываль арганізаваны Дзяржаўнай канцэртнай арганізацыяй «Казаканцэрт імя Розы Багланавай» пры падтрымцы Пасольства Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Казахстан. Мерапрыемства прымірвана да 30-годдзя ўстаўлення дыпламатычных адносін Рэспублікі Казахстан з шэрагам краін. Майстар-класы для гасцей правялі народны майстар Рэспублікі Беларусь Раіса Раманеня і дырэктар дзяржаўнай установы культуры «Веткаўскі музей стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф. Г. Шклярава» Пётр Цалко. Канцэрт з удзелам беларускіх калектываў прайшоў на сцэне канцэртнай залы «Казахстан». У мерапрыемстве прынялі ўдзел заслужаны аматарскі калектыв «Белы Птах» Палаца культуры Мінскага трактарнага завода, саліст Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра імя І. І. Жыновіча Белдзяржфілармоніі Андрэй Коласаў, харавы калектыв «Вясёлка» Беларускага культурнага цэнтру «Радзіма» (г. Астана) і іншыя.

Выставачны праект «Сусветны поп-арт: Ад Уорхала да Бэнксі» адкрываюць сёння Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў і галерэя *FARBA*. Як адзначаюць арганізатары, публіцы будзе прадстаўлена каля 80 твораў — ад самых папулярных серый «Мэрылін» і слоікаў супу «Кэмпбэл» Эндзі Уорхала да бліскучых, але спрэчных сучасных прадаўжальнікаў поп-арту, як Рычард Раян і Бэнксі. Работы выкананы ў розных тэхніках, кожная з якіх лічылася мастаком вартай гледача. Тут і графіка, і афішы, і постары, і аб'екты, сабраныя ў прыватных калекцыянераў і ў галерэях. Між тым выстаўка традыцыйна прадстаўляе і работы беларускіх аўтараў, творчасць якіх дапаўняе асноўную экспазіцыю. Сярод іх — Арлен Кашкурэвіч, Вадзім Качан, Андрэй Шчухін і іншыя. Арганізатары падкрэсліваюць, што сёння поп-арт набыў другое дыханне, адраджаецца цікавае да яго феномену. Да матываў поп-арту звяртаюцца многія сучаснікі, па ўсім свеце арганізуюцца зборныя выстаўкі і рэтра-спектывы знакамітых твораў. Іх работы спаборнічаюць са спадчынай старых майстроў на сусветных аўкцыёнах.

Мерапрыемства, прысвечанае 100-годдзю Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, прайшло ў Дзелавым і культурным комплексе Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі. Такая інфармацыя змешчана на сайце Міністэрства культуры Беларусі. Маскоўскаму гледачу прадстаўлены фотажнак «Нацыянальная бібліятэка Беларусі: учора, сёння, заўтра», які дэманструе архіўныя і сучасныя мастацкія фатаграфыі, сабраныя спецыяльна да юбілею. Індывідуальныя стыль і почырк фотамастакоў дазваляюць убачыць мінулае, сучаснасць, будучыню Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі праз прызму творчага ўяўлення аўтараў. Святочную атмасферу мерапрыемства надалі выступленне студэнткі Маскоўскага дзяржаўнага інстытута культуры Кацярыны Калаціцкінай і канцэрт заслужанага калектыву Рэспублікі Беларусь вакальнага ансамбля «Камерата» Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Пазней фотавыстаўка будзе дэманстравацца ў беларускім павільёне на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі г. Масквы і дазволіць шырокай аўдыторыі атрымаць больш поўнае ўяўленне аб галоўнай бібліятэцы Беларусі.

Філатэлісты з сямі краін прадставілі свае калекцыі на міжнароднай выставцы «Брэст-2022». Праект быў прысвечаны 80-годдзю Брэсцкай крэпасці і паўвекавому юбілею Паста Памяці. Экспазіцыя, на якой прадставілі 65 работ, разгарнулася ў выставачнай зале абласнога грамадска-культурнага цэнтру. Калекцыі належаць юным і ўжо вопытным філатэлістам з Беларусі, Польшчы, Расіі, Арменіі, Малдовы, Ізраіля і ЗША. Большасць экспанатаў былі прысвечаны ваеннай і гістарычнай тэматыцы. Напрыклад, філатэліст з Масквы прывёз у Брэст арыгінальную калекцыю «Вайна 1941—1945 гадоў вачыма дзяцей». Яму ўдалося сабраць каля 100 пісем дзяцей з Савецкага Саюза, Вялікабрытаніі, ЗША. Гэтыя пасланы дзеці адпраўлялі сваім татам і дзядам на фронт. Арганізатарамі выстаўкі выступілі Беларускі саюз філатэлістаў, Брэсцкі гарвыканкам, РУП «Белпошта», мемарыяльны комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой», абласны грамадска-культурны цэнтр і камітэт ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны, працы і ўзброеных сіл.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Асаблівае месца ў біяграфіі Якуба Коласа займае ташкенцкі перыяд яго жыцця і дзейнасці (14 жніўня 1941 года — 1 лістапада 1943 года), які ахопліваў больш за два гады і два з паловай месяца.

Умеуарах сына Якуба Коласа Данілы Міцкевіча «Любіць і помніць» ёсць такія радкі:

«7 жніўня 1941 года Колас выязджае з сям'ёй з Масквы ў Ташкент. Прыехаў ён туды 14 жніўня. Некалькі дзён жыву ў гасцініцы "Узбекістан". Да 8.10.41 г. жыву ў невялікім пакоі на ўскраіне Ташкента на вуліцы Фаменка, пасля на вуліцы Пушкінскі праезд, 13, а з пачатку студзеня 1942 года і да канца побыту ў Ташкенце

Ташкент. [По] заканчэнні сесіі (Академіі навук БССР. — Э. І.) выезжайце ў Маскву ўместе з Коласом, Горовым, Леонавым, Кедров-Зихманом [По] вобрасу далейшай работы Академіі.

Пред. Совнаркома Беларускай Беларусіі Былінскіі».

З ташкенцкім перыядам біяграфіі Я. Коласа звязана яго даволі паспяховае навуковае дзейнасць. Справа ў тым, што як віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук БССР ён прыкладаў усе намаганні, каб адрадыць навуковую дзейнасць устаноў у Ташкенце і Самаркандзе. Разам з другім віцэ-прэзідэнтам АН БССР С. М. Ліпатавым ён шукаў беларускіх вучоных, якія змаглі эвакуіравацца з Мінска і пражывалі ў розных рэгіёнах СССР.

*Варожыя раці
Вампіраў заклятых
Змяцём у святой барацьбе.*

З далёкага Ташкента па радыёхвалях ішлі гарачыя словы, поўныя болю, любові і нянавісці.

Якуб Колас чытаў такія вершы, як "Адпомсцім", "Душою і сэрцам мы з вамі", "Героі", "Голас ветру", "Байцам-камсамольцам", урыўкі з паэмы "Суд у лесе" і іншыя...

3 лістапада 1942 года грамадскасць Узбекскай ССР разам з Беларускай акадэміяй навук адзначала 60-годдзе Якуба Коласа.

На юбілей прыехаў у ваенным шынялі Кандрат Крапіва, якому даручана было

Якуб Колас вёў у Ташкенце вялікую грамадскую работу, яго можна было сустраць на літаратурных вечарах у педінстытуце, у ваеннай акадэміі, у воінскай часці...

За тыдзень да ад'езду Якуба Коласа з Марыяй Дзмітрыеўнай былі запрошаны на развітальны абед да Зульфіі і Хаміда Алімджана».

9 красавіка 1943 года ў Ташкенцкім педагагічным інстытуце адбыўся літаратурны вечар, прысвечаны Я. Коласу. Мерапрыемства адкрыў вядомы савецкі літаратуразнавец прафесар Д. Благой. З дакладам выступілі паэты С. Ліхадзіеўскі, У. Агіевіч. У вечары таксама прынялі ўдзел С. Гарадзецкі, С. Сомава, Э. Агняцвет, украінскі

Ташкенцкі перыяд у біяграфіі народнага песняра

жыву ў 4-павярховым доме па Пушкінскай вуліцы, 84 у пакоі на трэцім паверсе. Яму вылучылі для працы яшчэ адзін пакой на чацвёртым паверсе (№ 44). У доме жылі эвакуіраваныя ў час вайны вядныя вучоныя з Масквы, Ленінграда, Беларусі, дзеячы культуры, сем'і адказных работнікаў».

З многімі з іх Колас сустракаўся, а з некаторымі і пасябраваў. Месца жыхарства было зручным для працы і адпачынку. Яно знаходзілася параўнальна блізка ад Саюза пісьменнікаў Узбекістана, рэдакцыі газеты «Фрунзевец» (орган Сярэднеазіяцкай ваеннай акругі) і рэспубліканскай рускамоўнай газеты «Правда Востока», з якімі Канстанцін Міхайлавіч супрацоўнічаў, з іншымі дзяржаўнымі ўстановамі. Побач знаходзілася некалькі паркаў, дзе ён часта прагульваўся, асабліва падабаўся парк імя Тэльмана. Там працякала рака Салар, апетая панзей Якубам Коласам.

За час знаходжання ў Ташкенце народны паэт стварыў значную колькасць вершаў, паэму «Суд у лесе» і дванаццаць (з дваццаці чатырох) раздзелаў паэмы «Адплата». У Ташкенце выйшлі зборнікі «Голас землі» на рускай мове і «Выбранае» (на узбекскай), а ў Ашхабадзе — зборнік выбраных вершаў на туркменскай. Канстанцін Міхайлавіч напісаў там і чатыры апавяданні і каля 30 публіцыстычных артыкулаў, якія былі апублікаваны ў мясцовых, цэнтральных і падпольных органах друку.

У 1946 годзе за цыкл вершаў, створаных у Ташкенце, Якубу Коласу была прысуджана Сталінская прэмія I ступені.

Канстанцін Міхайлавіч пісаў шмат пісем: на фронт, у Маскву і іншыя рэгіёны СССР, за лінію фронту. Некаторыя з іх да сённяшняга дня не выяўлены.

У Ташкенце Якуб Колас сустракаўся з многімі пісьменнікамі. З беларускіх — са Сцяпанам Ліхадзіеўскім, былым сваім вучнем, які даўно жыву і працаваў ва Узбекістане, з Уладзімірам Агіевічам, Эдзі Агняцвет, Міхасём Модэлем, якія прыехалі сюды ў час вайны. Бачыўся са сваім сябрам перакладчыкам, рускім паэтам Сяргеем Гарадзецкім, з мясцовымі рускімі паэтамі Святанай Сомавай, Уладзімірам Ліпка, Міхаілам Шавердзіным (двое першых перакладалі вершы Коласа на рускую мову, а са Святанай Сомавай наладзілася ў далейшым шматгадовае перапіска). Пазнаёміўся і падтрымліваў сяброўскія адносіны з шэрагам узбекскіх літаратараў — Хамідам Алімджанам, Зульфіяй, Гафуром Гулямам, Уйгунам, Мірціямірам і іншымі, прымаў удзел у рабоце Саюза пісьменнікаў Узбекістана, часта бываў на пленумах.

14 сакавіка 1942 года Старшыня Саўнаркама БССР І. С. Былінскі паслаў урадавую тэлеграму ў Казань (у аб'ём партыі. — Э. І.) свайму намесніку І. А. Круленю. У ёй паведамлялася: «Местонахождение Президиума Академии (наук БССР. — Э. І.) решено

Канстанцін Міхайлавіч аказаў імя дапамогу ў навуковай дзейнасці, імкнуўся забяспечыць жыллем, неабходным абсталяваннем.

На сесіі АН БССР, якая праходзіла ў Казані, Якуб Колас выступіў з дакладам «О работе Академии наук БССР за 1941 год». 7 ліпеня 1942 года на сесіі ў Ташкенце, прысвечанай памяці Янкі Купалы, — з дакладам «Янка Купала і яго поэзія». На другой сесіі АН БССР, якая праходзіла ў Ташкенце з 29 лістапада да 1 снежня 1942 года, зрабіў доклад на тэму «Вековая дружба белорусского и русского народов и их совместная борьба против немецкой агрессии». 27 чэрвеня 1943 года адкрыў пасяджэнне АН БССР, Саюза пісьменнікаў Узбекістана і фільма Сярэднеазіяцкага дзяржаўнага ўніверсітэта, прысвечанае гадавіне з дня смерці Я. Купалы.

У Год гістарычнай памяці дарэчы нагадаць, што Канстанцін Міхайлавіч, знаходзячыся ў Ташкенце, вёў вялікую грамадска-палітычную і ваенна-патрыятычную работу.

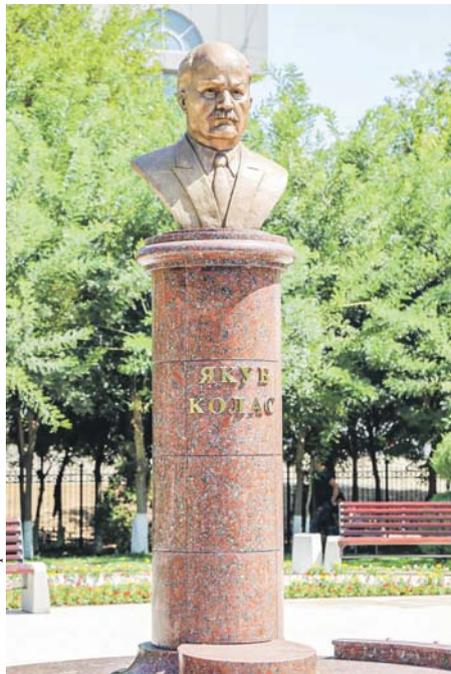
3 лістапада 1942 года ў Доме Чырвонай Арміі ў Ташкенце прайшло ўрачыстае пасяджэнне, прысвечанае 60-годдзю Якуба Коласа, якое адкрыў прэзідэнт АН БССР К. Гораў. Юбіляра віталі таксама старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Н. Наталевіч, акадэмік У. Пічэта, паэты І. Сяльвінскі, Г. Гулям, Х. Алімджан. Ад Ваеннай акадэміі імя М. В. Фрунзе — палкоўнік Я. Леашэня. На вечары прысутнічалі вядомыя савецкія пісьменнікі і літаратуразнаўцы М. Пагодзін, Б. Лаўранёў, У. Лугоўскі, М. Цярэшчык, Д. Благой, К. Зялінскі. Пасля пасяджэння адбыўся вялікі канцэрт з удзелам дырэктара Маскоўскай кансерваторыі, выдатнага піяніста, педагога, кампазітара, доктара мастацтвазнаўства, прафесара, народнага артыста РСФСР А. Б. Гальдэнвейсера.

Ва ўспамінах 1962 года пад назвай «У дні цяжкіх выпрабаванняў» Эдзі Агняцвет пісала: «Я ўдзячна лёсу за тое, што была ў ліку першых слухачоў тагачасных вершаў Якуба Коласа.

Людзі Узбекістана, і ў першую чаргу пісьменнікі, шчыра палюбілі народнага паэта Беларусі. Неаднаразова я чула ад такіх паэтаў Узбекістана, як Гафур Гулям, Айбек, Хамід Алімджан. Зульфія, Уйгун, што яны ганарыцца сваім знаёмствам і дружбаю з Якубам Коласам.

У канцы 1941 года і ў 1942 годзе Якуб Колас сем разоў выступаў па радыё са сваімі новымі творами.

*Зямля, мая маці!
Родзіма мая тв!
Гарой пастаім за цябе.*

Фота з сайту pobroto.uz

Бюст Якуба Коласа ў Ташкенце.

зрабіць доклад на ўрачыстым вечары ў Ташкенце ў доме Савецкай Арміі.

Віншаваць народнага паэта БССР сабраліся пісьменнікі Масквы, Ленінграда, Узбекістана, Беларусі, Украіны...

Запоўнілі залу студэнты, ваенныя, рабочыя ташкенцкіх заводаў.

Было тут нямала нашых узбекскіх сяброў, якія з усёй братняй любоўю падрыхтаваліся да юбілею на старонках газет "Правда Востока" і "Кызыл Узбекистон", з'явіліся артыкулы, прысвечаныя творчай і грамадскай дзейнасці Якуба Коласа, вершы паэта ў перакладзе на рускую і ўзбекскую мовы.

Радыёкамітэт наладзіў вялікую літаратурную перадачу "Народны паэт Беларускай ССР".

Юбілейны вечар Якуба Коласа прайшоў надзвычай шчыра і цёпла. Твар паэта быў прасветлены і шчаслівы.

На вечары прагучала прывітанне ЦК КП Беларусі і ўрада Беларускай ССР. Паэта віталі рускія, беларускія, узбекскія паэты, удзельніцы Якубу Коласу за яго вялікі талент, за мудрую прастату і народнасць яго твораў, поўных любові да Савецкай Радзімы.

Урад Узбекскай ССР наладзіў прыём у гонар Якуба Коласа. Знаходзячыся далёка ад беларускай зямлі, народны паэт яшчэ раз адчуў усю цэльнасць і сапраўдную дружбу, якія саграваюць чалавечыя сэрца. У час прыёму было паднята нямала задшуэўных, гарачых тостаў за нашага слаўнага юбіляра...

пісьменнік М. Цярэшчанка. Чыталіся вершы паэта на беларускай, рускай і ўзбекскай мовах. Выступіў і сам Якуб Колас.

15 красавіка 1943 года, напярэдадні свайго ад'езду ў Маскву, Канстанцін Міхайлавіч наведваў ураджэнец пасёлка Альберцін Слонімскага раёна Гродзенскай вобласці начальнік кафедры інжынерных войск Ваеннай акадэміі імя М. В. Фрунзе палкоўнік Яўген Леашэня. У час гутаркі з ім Я. Колас сказаў: «Не хачу паміраць тут! Так хочацца хутчэй дамоў! Веру, спадзяюся і чакаю. І гэта надае мне сілы і ўпэўненасць убацьчы родную Беларусь. Пішыце мне».

Перапіска Я. Коласа і Я. Леашэні працягвалася ў 1944 годзе, калі апошні быў начальнікам штаба інжынерных войск 1-га Беларускага фронту, і аднавілася ў 1954 годзе. У 1955-м Я. Леашэню было прысвоена званне генерал-лейтэнанта інжынерных войск.

Пазней Яўген Варфаламеевіч прыгадаў:

«Через письма он (Я. Колас. — Э. І.) познакомил меня с академиком Пичетой, с которым я консультировался по разным вопросам, которые касались истории Беларуси».

У апошні дзень знаходжання ў Ташкенце — 31 кастрычніка 1943 года — Я. Колас разам з Марыяй Дзмітрыеўнай наведваў сям'ю Эдзі Агняцвет і нанёс развітальны візіт старшынні праўлення СП Узбекістана Х. Алімджану.

1 лістапада 1943 года Якуб Колас разам з сям'ёй выехаў з Ташкента ў Маскву, а адтуль — у Клязьму.

Праз тры гады пасля смерці Якуба Коласа, у 1959-м, беларускі паэт Сцяпан Ліхадзіеўскі ў матэрыяле «Радасць сустрач» пісаў:

«Я хаджу па коласавскіх мясцінах у Ташкенце і выклікаю з мінулага жывы вобраз паэта. Іду па цяністай вуліцы Якуба Коласа (былая Асакінская), якая ўліваецца ў Пушкінскую. А другім канцом — у вуліцу Карла Маркса. У адным месцы яна злучаецца з вуліцай Маякоўскага. На вуліцы Якуба Коласа, якую персякае быстрацечная рэчка Салар, апетая Коласам у аднайменным вершы, знаходзіцца галоўны ўваход у парк Тэльмана, адзін з самых прэгожых паркаў горада. На вуліцы Якуба Коласа высіцца будынак Політэхнічнага інстытута, і цяпер тут бошце паводка моладзі, шукаючы дарогі ў шырокае студэнцкае мора. Тут жа будзеца Інстытут воднай гаспадаркі Акадэміі навук УзССР. Непадалёку стаіць прыгожы чатырохпавярховы будынак, дзе жыву паэт у гады вайны. Імя Якуба Коласа не толькі на таблічках дамоў — яно ў сэрцах савецкіх людзей — і беларусаў, і рускіх, і ўзбекаў».

У людзях яна цаніла Асобу

Сёння спаўняецца сто гадоў з дня нараджэння Ефрасініі Бондаравай, знакамітага крытыка, кіназнаўца, доктара філалагічных навук, прафесара, аўтара шматлікіх манаграфій і вучэбных дапаможнікаў па мастацтве кіно, удадальніка медаля «За выдатныя заслугі ў беларускім кінематографі», таленавітай выкладчыцы і, акрамя ўсяго, адной з заснавальніц кафедры літаратурна-мастацкай крытыкі факультэта журналістыкі БДУ, з калектывам якой рэдакцыю «ЛіМа» звязваюць трывалыя партнёрскія сувязі. З гэтай нагоды мы сустрэліся з «апошнім студэнтам» Ефрасініі Бондаравай — Арцёмам Кавалеўскім, паэтам, перакладчыкам, старшым выкладчыкам кафедры.

— Арцём Мікалаевіч, чаму вас называюць апошнім студэнтам Ефрасініі Леанідаўны?

— Я б удакладніў: не «апошні студэнт» прафесара Бондаравай, а апошні яе вучань... Факультэт журналістыкі я скончыў у 2001 годзе і неўзабаве паступіў у аспірантуру на кафедру літаратурна-мастацкай крытыкі. Навуковым кіраўніком дысертацыі была прызначана прафесар Бондарова. Атрымліваецца, я быў яе апошнім аспірантам. Пасля аспірантуры стаў выкладаць спачатку беларускую літаратуру, а пазней і літаратурна-мастацкую крытыку. Аднойчы прафесар сказала: «Завяжце табе гэты кур». Было вельмі кранальна чуць такое з яе вуснаў, але так і адбылося.

Студэнты факультэта журналістыкі пасля кожнага года навучання праходзіць практыку. Па заканчэнні першага курса гэта азнамяляльная практыка, на якую я, зьяліны першаккурснік са спецыяльнасці «Газетная журналістыка» (цяпер яна называецца «Друкаваная СМІ»), напісаў у салідны літаратурны часопіс «Нёман». Першае асабістае знаёмства з Ефрасініяй Леанідаўнай адбылося якраз на абмеркаванні практыкі на кафедры перыядычнага друку. Я хвалюваўся, бо ведаў, што прафесар ужо азнаёмілася з тэкстам маёй нявыдадзенай рэцэнзіі і справядзачай.

Хвалюваўся недарэмна: Ефрасінія Леанідаўна, некагдаверліва зірнуўшы на мяне, досыць нізкім, з хрыпатаю, голасам прамовіла: «Ну, сядзі, пагутарым». І адразу ж пачала абраўца маім выбарам: маўляў, пасля першага курса — і адразу ў «Нёман»! Як гэта толькі смеласці хапіла, ганарлівасці?! Ну, я і раскасаў пра свой першы досвед працы ў тоўстым літаратурным часопісе. Прафесар доўга яшчэ нешта бурчала, прасіла патлумачыць ёй незразумелыя моманты ў маім тэксце, разважала... І ўрэшце, шчыра ўсімхнуўшыся, залічыла мяне практыку, прамовіўшы пры гэтым сваё сакрамэнтальнае: «Каб заахваціць, каб заахваціць» (увушыту так выразна гучыць незабыўнае кантральта Бондаравай).

Ефрасінія Леанідаўна сапраўды ўвесь час заахвачала студэнтаў да творчасці, да адданасці прафесіі, каб тыя не баяліся быць незразумелымі, адстойваць і бараніць сваё «я». І гэта ёй удалася. Але каб набыць вагу ў сваіх Бондаравай, трэба было стаць не проста шчырым вучнем, але і надзвычай працялівым і цвёрдым на шляху прафесійнага самаўдасканалення.

Рэгулярна сустракацца з прафесарам я пачаў з мая 1998 года, калі была створана кафедра літаратурна-мастацкай крытыкі. Гэта стала сапраўды вялікай падзеяй у жыцці факультэта: нарэшце калегі-аднадумцы, паплечнікі, спецыялісты ў галіне асветлення культуры і мастацтва аб'ядналіся ў адну сям'ю. Так, гэта была падзея, якая злучыла блізкіх па духу людзей, гатовых сваімі намаганнямі спрыяць выхаванню культурна падрыхтаваных, высокаадукаваных журналістаў, неабякавых, тых, якія тонка адчуваюць прыгажосць. Узначаліся кафедру дацэнт, кандыдат філалагічных навук, кінакрытык Людміла Пятроўна Саянкова. Старэйшым жа супрацоўнікам была прафесар Бондарова.

— Як называлі Бондараву студэнты? Ці ведаеце вы, адкуль пайшла мянушка Фруза?

— Фруза — гэта не мянушка, а памяншальная народная форма імя Ефрасінія, асабліва распаўсюджаная ў паўночным і заходнім рэгіёнах Беларусі, а Бондарова менавіта адтуль, з Лёзненшчыны. Дарчы, старэйшыя яе калегі і сябры, прадстаўнікі пасляваеннага пакалення, так яе і называлі — Фруза. Асабліва часта гэта можна было пачуць з вуснаў прафесара Міхаіла Цікоцкага і дацэнта Ніны Сніцаравай, з якой Ефрасінія Леанідаўна сабрала і падарожнічала па розных кутках былой вялікай краіны.

Прыгавдаецца гісторыя пра тое, як яны разам ездзілі ў Ленінград. Падчас вандрукі Ніна Аляксандраўна раптам кудысьці надоўга знікла. Бондарова вельмі непакоілася, а калі сяброўка гэтак жа раптоўна з'явілася, Ефрасінія Леанідаўна доўга і сварліва дакарала яе сваім рыпучым голасам: «Ніна, ну як ты магла?

Фота Кастуся Дробава.

2002 г.

Куды знікла? Чаму не папярэдзіла?» Ды праз хвілінку дастала аднекуль прыхаваны для сяброўкі сніданак (а мо абед?): «Бяры вось, падсілкуйся...» Такі яна мела характар: цвёрды, але адыходлівы.

Што да мянушкі... Студэнты не аднаго пакалення называлі прафесара Бондараву бабай Фросяй. І ў гэтым не было ні ценю знявагі або прыніжальнай канатацыі. Відаць, мянушка прыжылася з прычыны саліднага ўзросту і своеасаблівай манеры апранацца: жанчына невысокага росту насіла карычневыя нагавіцы, дзівакаваты паўпалітон, нібыта пазычаны з касцюмернага тэатральнага цэху, і нейкі недарэчны картуз даўно мінулых, здавалася, дзён.

— Якой выкладчыцай была Ефрасінія Леанідаўна?

— Ніколі не бачыў, каб Бондарова кудысьці спяшалася. Заўсёды спакойным, мерным крокам яна ўваходзіла ў аўдыторыю № 53 альбо № 58 у будынку па вуліцы Маскоўскай, дзе ў тыя часы месціўся журфак. Дагэтуль памятаю яе вязаную камізэльку з прычэпленым значком Саюза кінематографістаў СССР, якім яна вельмі даражыла.

Бондарова віталася са студэнтамі, кожны раз прыдумляючы нейкія новыя саркастычна-трапныя звароты, сядла са стол і пачынала адзначаць прысутных (дагэтуль захоўваю яе табелі з «плюсікамі» і «мінусікамі»). Студэнцкія спісы, складзеныя ўдвая, яна захоўвала ў цэлафанавых пакетах, а гэтыя пакеты ўкладала ў скураную вокладку для кніг, якую выкарыстоўвала як папку.

Бондарова выкладала ў нас курс літаратурна-мастацкай крытыкі. Яна ніколі не чытала лекцыі з паперы, усе цытаты прыводзіла па памяці, але самае каштоўнае — гэта яе апаведы з асабістага шматгадовага вопыту крытыка. А пачынала яна свой творчы шлях адразу пасля вайны, прапуючы ў Міністэрстве кінематографіі БССР на пасадзе рэдактара-кансультанта. Пасля аб'яднання гэтай установы з Міністэрствам культуры Ефрасінія Леанідаўна атрымала пасаду галоўнай рэдактара па вытворчасці фільмаў.

Ёй сапраўды было што расказаць цікавага і карыснага, у першую чаргу для будучых журналістаў-практыкаў, бо пра ўсе вартасці, недахопы і хібы ў прафесіі, пра яе падводныя камяні Бондарова ведала не па чутках.

— Як падыходзіць да ўшанавання памяці Ефрасініі Леанідаўны на журфаку? Ці ведаюць гэтае імя новыя генерацыі студэнтаў?

— На факультэце ёсць ім'яная аўдыторыя прафесара Бондаравай (№ 320). Гэта адначасова і вучэбная пляцоўка, і маленькі музей, дзе можна на ўласныя вочы пабачыць фотаздымкі, дакументы і нават асабістыя рэчы Ефрасініі Леанідаўны. Да 100-годдзя выбітнага выкладчыка супрацоўнікі кафедры аднавілі экспазіцыю, само сабой, захаваўшы прадстаўленыя ў ёй рарытэты. Да таго ж на кафедры плануецца святочныя ўрачыстасці, удзел у якіх возьмуць калегі і былыя вучні, цяпер ужо вядомыя кінакрытыкі, журналісты, пісьменнікі.

На вялікі жаль, маладое пакаленне студэнтаў мала ўвагі надае класічнай літаратурна-мастацкай крытыцы. Да навуковай і публіцыстычнай спадчыны Бондаравай звяртаюцца ўсё радзей... Безумоўна, час дыктую новыя тэндэнцыі і ўмовы існавання крытычнай творчасці, але я ўпэўнены, што без спадкаемства, пераймання традыцый не магчымы паўнавартасны аналіз і інтэрпрэтацыя сучаснага мастацтва і культуры наогул. Не трэба баяцца ісці наперад, засвойваючы но-

выя практыкі мастацкага прачытання, але і забывацца на досвед папярэдняй, асабліва такіх славетных і непахісных, як прафесар Бондарова, канешне ж, таксама не трэба.

— Кім яна паўставала ў першую чаргу: выкладчыкам, навукоўцам альбо крытыкам (чытай: «аўтарам, творцай»)?

— Ефрасінія Леанідаўна ўвасабляла ў сабе ўсе тры гэтыя іпастасі, прычым вельмі арганічна. Але перш за ўсё яна была практыкам, шчырым і адданым адэптам кінематографа, які любіла на працягу ўсяго жыцця. Калісьці яна дала клятву свайму брату, студэнту Ленінградскага інстытута кінаінжынераў, які трагічна загінуў на самым пачатку Вялікай Айчыннай вайны, што абавязкова, у памяць аб ім, звяжа сваё жыццё з кіно.

Мяне заўсёды здзіўляла шыршыня яе кінематографічных ведаў і разнастайнасць мастацкіх прэферэнцый. Пішучы пра савецкія фільмы (найперш беларускія, вядома), яна знаходзіла час глядзець і замежныя: як еўрапейскія, так і нееўрапейскія. Часта запрашала студэнтаў у Дом кіно на так званыя закрытыя прагляды, знаёміла моладзь са стужкамі, недаступнымі для шырокай аўдыторыі. Памятаю, яна дала мне вучэбнае заданне зрабіць агляд рэцэнзій у беларускай прэсе на фільмы Ірана і Афганістана 60-х гадоў. Дык вось, амаль усе матэрыялы па гэтай тэматыцы належалі п'яру Ефрасініі Леанідаўны. Падумаць толькі!

— Калі паспрабаваць узнавіць маўленчы партрэт Ефрасініі Бондаравай... Якія фразы і словы вы б прыгадалі адразу і што за імі хаваецца?

— Часам катэгарычнасць і пэўная кансерватыўнасць Ефрасініі Леанідаўны адносна тых ці іншых бакоў творчасці выклікалі актыўнае непаразуменне ў студэнтаў, але прафесар з лёгкасцю ўмела асадзіць неўтаймаваны студэнцкі мяцеж. Бывала, гэта прымала кур'ёзныя і нават дзёрзкія формы. Памятаю, аднойчы, не дачакаўшыся адказу ад студэнта, Бондарова выпаліла: «Ну, ты і тормаз!» Запанаваў неверагодны рогат. Уціхаміравць смех аўдыторыі прафесар не стала. Дый навошта? А вось яшчэ адно экстравагантнае выказванне Ефрасініі Леанідаўны наконт вельмі доўгага студэнцкага рукапісу. Гартаючы яго, прафесар зрабіла выснову: «Гэта літаратурны ананізм». Між іншым, цяжка было не згадзіцца...

Рэгулярна сустракацца з прафесарам я пачаў з мая 1998 года, калі была створана кафедра літаратурна-мастацкай крытыкі. Гэта стала сапраўды вялікай падзеяй у жыцці факультэта: нарэшце калегі-аднадумцы, паплечнікі, спецыялісты ў галіне асветлення культуры і мастацтва аб'ядналіся ў адну сям'ю. Так, гэта была падзея, якая злучыла блізкіх па духу людзей, затова сваімі намаганнямі спрыяць выхаванню культурна падрыхтаваных, высокаадукаваных журналістаў, неабякавых, тых, якія тонка адчуваюць прыгажосць. Узначаліся кафедру дацэнт, кандыдат філалагічных навук, кінакрытык Людміла Пятроўна Саянкова. Старэйшым жа супрацоўнікам была прафесар Бондарова.

Разам з тым згадваюцца шматлікія творчыя сустрэчы з беларускімі літаратарамі, кінематографістамі, журналістамі. Гэтыя сустрэчы ладзіліся намаганнямі Бондаравай. Незалежна ад статусу госця, Ефрасінія Леанідаўна заўсёды ўмела разнаволіць аўдыторыю, у тым ліку і сваімі слухнымі пытаннямі-развагамі, якімі яна нібы падбудоўвала прысутных. Ну і, вядома, яе незабыўнае паблагліва-апякунскае «каб заахваціць»...

— У чым, на вашу думку, найвялікшая заслуга Ефрасініі Бондаравай як асобы пасіянарнай? Які ўплыў яна акружэнне мела яе дзейнасць?

— Яе заўсёды цікавіла нутро, а не абалонка. Глыбіня сутнасці для яе заўжды ўзвышалася над бліскам дэкарацыі. Часам яе нервалі і раздражылі нават уласныя рукапісы. «Пра! Што я тут напісала?!» — бывала, вельмі імпульсіўна кідала чарнавік Ефрасінія Леанідаўна нашай лабаранцы. Так, яе па-сапраўднаму цікавіла толькі сутнасць, глыбіня рэчаў, з'яў, падзей і людзей... Яна ніколі блізка не падпускала да сябе чалавека, ад якога патыхала фальшам. У людзях яна цаніла Асобу.

Гутарыў Мікіта ШЧАРБАКОЎ, выпускнік кафедры

плenum СПБ па дзіцячай літаратуры

Як чытаць? Што чытаць? Навошта чытаць?

Пленум па пытаннях сучаснай дзіцячай літаратуры Саюз пісьменнікаў Беларусі правядзе 20 снежня бягучага года ў ДOME літаратара ў Мінску.

Чым выкліканы клопат творчага Саюза аб развіцці гэтага напрамку літаратурнай дзейнасці? Як кніга ўплывае на станаўленне асобы? Хто ён — чалавек будучыні? Як чытанне звязана з развіццём краіны?

Пытанні ў больш чым дастаткова, каб праводзіць мерапрыемства рэспубліканскага маштабу, далучаць да яго не толькі саміх літаратараў, але і спецыялістаў розных сфер, так званых «кніжнікаў».

Для тых, хто спрабуе азірнуцца ў глыб стагоддзяў, відавочна, як з часоў першадрукара Францыска Скарыны кніга змяніла чалавека і як назапашаная ў кнігах мудрасць дапамагла чалавеку здзівіць свет новымі дасягненнямі і адкрыццямі. Пра сучасны ўзровень развіцця цывілізацыі мы гаворым як пра лічбавы грамадства. І разумеем, што гэта кнігі навучылі чалавека думаць, аналізаваць, дазволілі пашырыць і паглыбіць веды пра Сусвет, зрабіць жыццё больш змястоўным, камфортным. Так будзе і надалей — кнігі не страчваюць сваёй каштоўнасці, наадварот, чалавек, чытаючы, становіцца больш разумным, інтэлігентным, дасведчаным.

Разам з тым, рухаючыся наперад, чалавецтва сутыкнулася з глабальнай праблемай: паўсюдная даступнасць электронных аўдыявізуальных сродкаў масавай інфармацыі, развіццё экраннай культуры, сацыяльных сетак, індустрыя забаў — гэтыя фактары сталі выцясняць чытанне як незалежную раней крыніцу сацыяльна значнай інфармацыі, уплываць на зніжэнне яго культурнага прэстыжу. Да гэтай праблемы сярод першых звярнуліся самі літаратары.

Як вядома, пісьменнікаў, якія любяць зазірнуць у будучыню, прынята называць фантастамі. Але жыццё ўжо неаднойчы даказвала праўдзівасць іх самых неверагодных гіпотэз. Рэй Брэдберы лічыцца мэтрам фантастыкі. Яго раман-утопія «451 градус па Фарынгейту» насціравае наступствамі для свету, пазбаўленага літаратурных твораў. Знішчыўшы кнігі, чалавецтва згубіла сваю гістарычную памяць, развучылася думаць, спасцігаць сутнасць рэчаў. Замену літаратурным творам знайшлі ў тэлеперадачах,

прывесчаных высвятленню стасункаў паміж сваякамі. Людзі і самі не зразумелі, як ператварыліся ў «бязмозглых» істот, бо іх розум прывычаўся да лёгкай інфармацыі. Страціўшы кнігі, чалавецтва дазволіла кіраваць сабой.

Будзем спадзявацца, што такая перспектыва далейшага існавання застанеца толькі мастацкім увасабленнем аўтара. У многіх краінах свету зараз самым сур'ёзным чынам ставяцца да падтрымкі дзіцячай

разнастайч палітру цікавостак далучэння да чытання сваіх наведвальнікаў.

І разам з тым гэтая праблема патрабуе больш грунтоўнага асэнсавання яе значнасці як фактара сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны з улікам сілы ўздзеяння літаратуры і чытання на адукацыю, светапогляд і лад жыцця падростаючага пакалення. А гэта азначае, што і дакументы, якія прымаюцца на ўзроўні дзяржавы ў галіне стратэгічнага планавання і інавацыйнага развіцця краіны, павінны ўлічваць такую актуальную патрэбу, што цесна звязана з культурнай, адукацыйнай, выхаваннем, сямейнай палітыкай, інфармацыйнай бяспекай.

Таму і на пленуме СПБ пойдзе разнабаковая размова аб сутнасці праблемы і пошуках шляхоў яе вырашэння. Для абмеркавання абраны тэмы: «Дзіцячая літаратура як культурная з'ява грамадства. Набыткі і праблемы», «Тэндэнцыі развіцця сучаснай дзіцячай беларускай літаратуры», «Асэнсаванне чытанне як аснова чытацкай адукацыйнасці вучняў», «Прычыны і крытэрыі адбору твораў для ўключэння ў вучэбную праграму па літаратуры», «Бібліятэка як развіццёвы асяродак дзіцячага чытання», «Кніжныя магазіны як фактар развіцця інфраструктуры чытання», «Дызайн дзіцячай кнігі», «Крэатыўныя ідэі па распаўсюджванні кнігі і чытання», «Сямейнае чытанне: каштоўнасці, інтарэсы, перспектывы», «Новыя мадэлі кнігавядання для дзяцей». Гаворку павядуць як самі пісьменнікі, так і прадстаўнікі міністэрстваў, Нацыянальнага інстытута адукацыі, дзіцячых бібліятэк, сістэмы ААТ «Белкніга», іншыя спецыялісты.

Пленум стане своеасаблівым аглядам творчых сіл і вызначэннем момантаў агульнага ўзаемадзеяння розных структур на карысць далучэння як дзяцей, так і іх бацькоў да чытання, умацавання за нашай краінай іміджу чытаючай краіны. Гэта становіцца абавязковай умовай фарміравання новага пакалення беларусаў, здольных на высокім інтэлектуальным узроўні адказаць на выклікі сучаснасці.

Акрамя таго, 20 снежня па ўсёй краіне пройдзе Рэспубліканская акцыя «Разам з кнігай мы расцём!». Дзіцячыя пісьменнікі сустрэнуцца з чытачамі ў розных гарадах Беларусі, а некаторыя з іх правядуць майстар-класы ў дзіцячых бібліятэках г. Мінска.

Алена СТЭЛЬМАХ, старшыня секцыі дзіцячай літаратуры СПБ

Фота Катрыны Дробова.

літаратуры. Развіццё дзіцячага і падлеткавага чытанна разглядаецца як прырытэтная напрамак у культурнай і адукацыйнай палітыцы дзяржавы, які мае найважнейшае значэнне для будучыні краіны.

Пэўны вопыт у вырашэнні гэтага пытання ёсць і ў Беларусі. Таму спрыяюць, безумоўна, самі дзіцячыя пісьменнікі, якіх значна пабольшала на айчынным літаратурным полі. Між іншым, членамі Саюза пісьменнікаў Беларусі з'яўляюцца больш за 100 аўтараў, чья творчасць скіравана на дзіцячую аўдыторыю. 35 з іх жывуць і працуюць у сталіцы.

Новыя творчыя сілы далі штуршок выдавецтвам актыўней выпускаць кнігі для дзяцей, бібліятэкарам —

Гульня дзеля навукі

Весела і займальна правесці час, гартаючы старонкі, запрашае выданне Міхася Пазнякова «Дзіўныя "блізняты": загадкі на беларуска-рускія амонімы», якое нядаўна пабачыла свет у Выдавецкім доме «Звезда». І хоць пад вокладкай кнігі пазначана, што яна адрасавана дзецям маладшага школьнага ўзросту, загадкі, змешчаныя ў ёй, прымусяць задумацца, а то і добра паламаць галаву і бацькам над пошукам адказу.

пакрыцця падлогі і ўпрыгожвання сцен, а па-руску «диван» — мяккая мэбля для сядзення і ляжання; склон (па-беларуску) — форма змянення імені ў граматыцы, а па-руску — нахіленая паверхня гары, мясцовасці, адхон.

Загадак у кнізе пяцьдзесят адна. Для зручнасці пошукаў адказаў на іх, што пададзены пранумараваным спісам у канцы, загадкі ідуць пад сваім парадковым чыслам. А цяпер паспрабуем сябе ў ролі кемных і даспытлівых. І тут трэба быць гатовымі да ўсяго.

Калі адны загадкі падаюцца даволі простымі, як, напрыклад, наступныя:

*Вадкая, чырвоная,
Пульсую ў вас у кожным я.*

*А вот мною назовете
Дом, прыют, где вы живете.
(кроў — кров)*

*альбо
Ён — зброя старажытнае пары,
Ды перайшоў у спорт
Даўно, сябры.*

*Я на грядках вырастаю —
горьким, едим, очень злым...
Хоть и плакать заставляю,
Но для всех необходим.
(лук — лук)*

То іншыя прымусяць згадаць словы з пласта безэквівалентнай лексікі (і тут добра, калі дарослы патлумачыць маленькаму слухачу, што наша моўнае багацце ўключае і такія лексічныя

адзінкі, якія перакладаюцца на іншыя мовы не адным словам, а некалькімі, — словазлучэннем):

*Не трэба бльтаць іх ніколі.
Адна цвіце на лузе або ў полі.
Вторая красоту таит.
Она — и цвет, и тон, и колорит.
(краска — краска)*

Слова «краска» адносіцца да бэзэквівалентнай лексікі: па-беларуску яно азначае кветку, але толькі тую, што расце ў лузе альбо ў полі. Па-руску гэта гучыць двума словамі — «полевой цветок».

Ёсць у кнізе і загадкі, адгадкамі да якіх з'яўляюцца словы, што выйшлі з актыўнага ўжытку і сустракаюцца пераважна ў спецыяльнай літаратуры. І гэта — добрая нагода патлумачыць дзецям адпаведныя значэнні, а то і зрабіць іх адпаведным пунктам для вандроўкі ў мінулае:

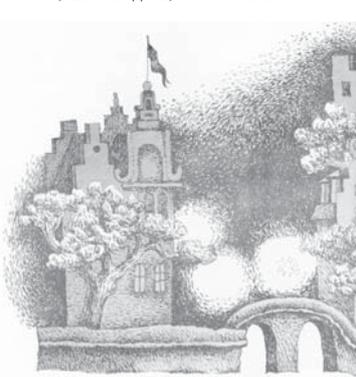
*Ён — драўляны, невялізны,
Вельмі зручны для рукі.
Памагае мьць блізню
Ля азерца ці ракі.*

*Я, друзья, — печеню брат,
Вкусен с чаем, молоком,
Вам всегда я очень рад —
Приходите в гастроном.
(пранік — пряник)*

Сёння такую прыладу, як пранік, можна ўбачыць хіба што ў этнаграфічных ці

краязнаўчых музеях. А раней з дапамогай гэтага плоскага драўлянага брука з ручкай для выбівання мылі бялізну, выкарыстоўвалі яго для абмалоту лёну.

Ледзь не кожную загадку можна прыводзіць у якасці прыкладу, дзе аўтару ўдалося спалучыць дасціпнасць, круглыгляд і вынаходлівасць. Для дзяцей і іх бацькоў найкарыснейшым тут будзе атрыманне новых ведаў ці аднаўленне таго, што ведалі, але забылі — і гэта

ўсё ў захапляльнай гульнявой фоме, што спрыяе хутчэйшаму запамінанню і ўвогуле стымулюе цікаўнасць малечы да роднага слова.

Аліса БРАТКА

*Мы ў роднасных мовах
Падобны крыж,
Але вы ніколі
Не бльтайце нас.*

У якасці прыкладу можна прывесці словы, што часта ўжываюцца ў абедзвюх мовах: у роднай слова «дыван» азначае выраб з варсістай тканіны для

Каханне і інтрыга

У Алеся Марціновіча, які вялікую ўвагу надае асэнсаванню нацыянальнай гісторыі праз знакамітых асоб і падзеі, ёсць і кнігі прозы. У тым ліку і напісаныя па-руску: апавесці «Нежnosť звездного неба», «Ангел и без крыльев ангел», гісторыка-прыгоднікі раман у дзвюх кнігах «Жаркое солнце Эфиопии», гістарычныя апавяданні і эсэ «Исповедь старых замков», дакументальна-мастацкі апавед аб Белаежскай пугчы «Серенада под сенью столетий». Вызнавальная якасць іх — псіхалагічная дакладнасць і глыбіня асэнсавання падзей. Але ёсць і не менш важнае, а ў пэўных выпадках і тое, што выходзіць на першы план. Гэта — захапляльны сюжэт, што ўражае асабліва тады, калі некаторая невядомасць далейшага развіцця дзеяння дапаўняецца вастрынёй сітуацыі, якая спалучаецца з прыгодніцкімі элементамі.

Усе гэтыя якасці асабліва праявіліся ў новым гісторыка-прыгодніцкім рамане «Ожерелье княжны Гальшки». Геранія яго яшчэ пры жыцці стала легендай, а легенда на тое і легенда, каб у падзеі, якія мелі месца ў рэальнасці, арганічна ўваходзіла народжанае фантазіяй апавядальнікаў. Адно неаспрэчна: Гальшка мела трох мужоў, прытым двух адначасова. Яе лёс вырашаў сам кароль польскі і вялікі князь літоўскі Жыгімонт II Аўгуст, між іншым, зводны брат яе маці. Ён, да самазабыцця закаханы ў Барбару Радзівіл, ведаў сапраўдную цану палымянаму каханню, таму з разуменнем ставіўся да яе.

У рамане перакрываюцца ніці лёсу гэтых двух магутных родаў — Астрожскіх і Радзівілаў. Але і першае каханне княжны — Дзмітрый Сангушка — таксама прадстаўнік знамага роду. Прытрымліваючыся гістарычнай праўды, Алеся Марціновіч праўдзіва раскрывае іх пачуцці. Гэтаўсакса пераканаўча паказвае, як яны сутыкнуліся з насіллем — маральным і фізічным. А яшчэ Гальшка з-за свайго вялікага багацця становіцца разменнай манетай тых, хто не столькі пра яе думае, колькі жадае авалодаць маёмасцю.

Адбываюцца страці, падобныя шэкс-піраўскім. Княжна супраць волі маці выходзіць замуж за Сангушку. Князь Збороўскі, які хоча бачыць Гальшку жонкай аднаго са сваіх сыноў, Дзмітрыя

забівае. Не супраць таго, каб узяць яе ў жонкі, і недалёкі Лукаш Гурка. Толькі і маці не дрэме. Яна аддае дачку замуж за слускага князя Сямёна Алелькавіча.

Чысціня адносіў юнай Гальшкі, якой, калі пазнаёмілася з Сангушкам, было ўсяго 14 гадоў, гучыць рэзкім дысанансам з адносінамі тых, хто ў каханні мае вялікі вопыт. Важна і тое, што аўтар дакладна перадае каларыт эпохі, у якой жывуць яго персанажы. Раман «Ожерелье княжны Гальшки» — для тых, хто, з'яўляючыся прыхільнікам гістарычнай прозы псіхалагічна глыбокай, адначасова любіць сюжэты, не пазбаўленыя прыгодніцкіх элементаў, аддае перавагу творам, у якіх стыль апаведу раскуты. Гэта добра відаць ужо з самага пачатку рамана:

«Всё могут короли, всё могут короли! И судьбы всей земли вершат они порой, но, что ни говори, жениться по любви не может ни один, ни один король», — словы гэтай некалі папулярнай сучаснай песні, канешне ж, кароль польскі і вялікі князь літоўскі Жыгімонт, які ўвайшоў у гісторыю як Жыгімонт I Стары, ведаць не мог. Па той прастай прычыне, што тады гэтай песні не існавала, як і многіх іншых, ёй падобных.

Учалі іншыя песні — застольныя, вясельныя, рэкруцкія... І танцы былі не такія, як цяпер, бо Жыгімонт I Стары жывіў у другой палове XV — першай XVI ст. Аднак і тады кахалі гэтаксама сама-

ахвярна, як і сёння. А магчыма, і мацней. Ва ўсякім выпадку, часам даходзіла да паядынкаў рыцарскіх, калі з сапернікам сутыкаліся сумленна, адзін на адзін, і не ўсім сумленных, калі таго, хто пераходзіў дарогу, забівалі з-за вулга.

У творы праўдзіва перададзены каларыт эпохі, у якой адбываецца дзеянне. Як і атмасфера, што спадарожнічала жыццю прадстаўнікоў вышэйшых эшалонаў улады таго часу. Ва ўзнаўленні яе Алеся Марціновіч таксама прытрымліваецца таго, што было ў сапраўднасці. Аднак закранае ён і асобныя моманты, якія далёка не ва ўсіх публікацыйных напатакаш. Прынамсі, па-майстэрску апавядаецца, як ладзіліся застоллі. Чаго толькі варта апісанне таго, як на самых урачыстых з іх абавязкова прысутнічаў спецыяльны... абжора. У абавязкі яго ўваходзіла забяўляць прысутных палымянным страў і напоўя. А інтрыгоўны момант у рамане — тое, што звязана

з каралямі, пра якія Галька даведваецца ад маці. Апавядаецца як князь Канстанцін Канстанцінавіч Астрожскі ў сваіх уладаннях няўхільна прапаводаваў прываслаўе.

Сёй-той пры знаёмстве з «Ожерельем княжны Гальшки», бадай, згадае адну ці то казку, ці то прытчу. У розных мясцовасцях яна ўспрымаецца па-рознаму. На Лагойшчыне — у першым варыянце, на Случчыне — у другім. Ды і падаецца не як разгорнутая гісторыя, а толькі як выпадак. Але сэнс аднолькавы: старанная гаспадыня ўмее не толькі смачна гатаваць розныя стравы, але і падаваць. Інакш...

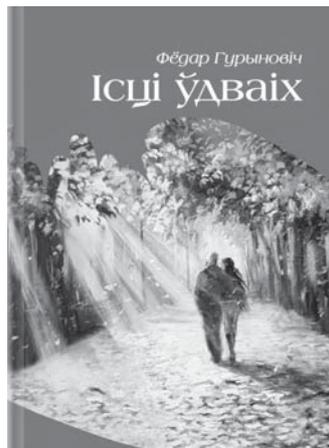
Цыган, дапамагаючы адной жанчыне ўлетку, напрацаваўшыся да поту, ды і згаладаўшыся, небарака, сумленна заслужыў пачастунак. Яна яму квасу — адарвацца не можа. З дзясятка аладак хапануў, нібы іх і не было на стала. І з такой ахвотай — страва за стравой. Ажно успацеў ад старання, напругу расшпіліў. Гатовы падымацца ўжо з-за стала, а гаспадыня тут як тут: «Работнічак ты мой ненаглядны! Пакаштуў яшчэ самага смачнага!» І ставіць перад ім вялізную патэльнію. На ёй — сальца: смажанае, палітае смятанай, сквірчыць. Яечня вялікім вачыма ўсімхаецца. А цыгану не да іх. Уздыхнуў: «Умела, гаспадыня, гатаваць, ды не ўмела падаваць».

З якой нагоды я гэта ўспомніла? Кожны рукапіс, што трапляе ў выдавецтва, перш чым стаць кнігай, як вядома, павінен быць належна падрыхтаваны да друку. У дадзеным выпадку гаспадыня «Чагырох чвэрцаў» — дырэктарам выдавецтва Ліліянай Анцух. Ад Ліліяны Фёдарэўны і супрацоўнікаў і залежала, як гэтую «страву» Алеся Марціновіча паднесці чытачу. З кнігай у іх гэта атрымалася цудоўна. Не толькі зместам прываблівае, але і афармленнем. У серыі «Женские судьбы» годнае папаўненне.

Ніна БЯЛЯЕВА

Маладзкік завушніцай цьмянеў...

У паэта Фёдара Гурыновіча толькі за апошнія пару гадоў пабачылі свет кнігі «Мой храм», «Нашы сябры ад А і да Я» і «Што адклалася на сэрцы». Свой новы зборнік лірыкі, які выйшаў у выдавецтве «Чагыры чвэрці», творца назваў «Ісці ўдваіх». Чытач, які ўпершыню возьме ў рукі гэтую кнігу, можа прадчуць: гаворка пойдзе пераважна пра каханне, узаемнае ці без адказу, радасць ад пройдзенага разам шляху ці шкадаванне з-за няспраўджаных надзей, шчасце роднасці ці адзіноту... Дык пра што ж разважае паэт? Ці абмежаваў ён сябе пэўнай тэматыкай альбо абагульніў створанае раней у адно значнае выказванне?

«Ісці ўдваіх»... Увогуле, не так шмат любіўнай лірыкі, а прадстаўленая даволі абагульненая, пазбаўленая арыгінальнасці. Але, як казаў Мапасан, словы каханя заўсёды аднолькавыя — усё залежыць ад таго, чыя вусны іх прамаўляюць.

Фёдар Гурыновіч любіць гаварыць пераважна аб тым, што ведае і, галоўнае, любіць. Непрыму. Неабурэнне, скруха не ўласцівыя лірычнаму герою. Рэдкі выпадак: усё гэтыя пачуцці сустраліся ў вершы «Боль», у якой ідзе гаворка пра шкадаванне аб выкінутых кнігах Льва Талстога: «Я нібы скаваны ў вярці, // І слёзы на вейках дрыжаць: // Вялікага класіка кнігі // На звалцы смуроднай

ляжаць». Увогуле ж, падобныя матывы гучаць пераважна ў вершах ад настальгіі, якая час ад часу апаноўвае лірычнага героя.

Сістэма вобразаў у зборніку «Ісці ўдваіх» нібыта знарок абмежавана самім аўтарам. Гэта заўважна па рознага тыпу паўторах, выбар тэм таксама не здзіўляе — разважанні аб прыродзе застаюцца ключавымі для Фёдара Гурыновіча (не абмыслася, дарэчы, і без вершаў, прысвечаных паляўніцтву і рыбалцы). На аўтарскіх мізэрнасці, прадказальнасці аўтарскіх інтарэсаў ён (пераканаўча ці не — гэта асобнае пытанне) адказаў вершам «Крытыку»:

Мяне аднойчы крытык напакраў:

Маўляў, адна ў вас тэма

з кожным годам —

Лес, поле, луг, балотца ды рака,

Ну, карацей гаворачы, прырода.

Ах, крытык, як вам даказаць спаўна,

Што мы яе пляшчотаю сагрэты

І што другая маці нам яна,

Што не сапернік вы мне

ў спрэчцы гэтай?

Ва ўсёй разнастайнасці вершаў аб прыродзе, шчодра прапанаваных паэтам, чытачу застаецца толькі адшукваць канальныя радкі, зольныя выклікаць замілаванне. Найперш згадваюцца маладзкік, што завушніцай цьмянеў у небе, бязладны лепет жніўenskіх бяроз, вецер, які дубіўся, як рысак, лахмоцце пёрыстых аблокаў...

Між іншым, лірыка Фёдара Гурыновіча прадстаўлена на дзвюх мовах — беларускай і рускай, то-бок, даецца аўтарскі пераклад кожнага верша. Аднак, як правіла, рускамоўны варыянт саступае арыгіналу і па багаціці паэтычных сродкаў, і па трапінасці іх вакварыстання. Напрыклад: «Но без мамы наш дом и печален, и пуст, // И безмерной объят тишиною» і «Ды без мамы журботны наш дом і пусты, // І заліты пад столь цішынёю»; пераканаўчыя радкі «А воз плыве чужарной хмараю. // Наш конік цяглісты такі!» заменены на трывіяльныя «Иду с отцом своим на пару я // Дорогой тяжкою такой».

Выдатным заключным акордам зборніка стаў верш «Я хацеў...», у якім аўтар расказвае аб сваіх нездзяйсненых марах. Тут радасць мяжуе са смуткам, асабістае набывае гучанне агульнага, а згадкі аб мінулым нарэшце замяняюцца гэтымі разнамыслымі думкамі пра будучыню — гэта лагічнае завяршэнне паэтычнай падборкі (не бэрочы да ўвагі песні, змешчаныя ў канцы зборніка).

Знакаміты літаратуразнаўца Юрый Лотман пісаў, што стасункі «паэт — чытач» — заўсёды напружанне і барацьба. Калі тэкст угадваецца наперад, то паэт прайграў, ён не будзе цікавы аўдыторыі. Калі ж творца арганізаваў свой твор такім чынам, каб яго элементы былі і чаканымі, і раптоўнымі адначасова, то гэта і ёсць сапраўдны поспех. Ці адчувае яго хтосьці з сучасных беларускіх паэтаў?

Яўгенія ШЫЦЬКА

Ізяслаў КАТЛЯРОЎ

* * *

Жывеш, хоць дні твае ў журбе,
ды іх падлік спыве.
А бацька твой жыве ў табе?
Матуля ці жыве?
І сябар, з кім на лодцы пльці
мог праз густы аер,
няўжо ў табе стаміўся жыць —
і не жыве цяпер?
А памяць горьке палыном
над сутнасцю праяў.
Тых колькі, хто спаў вечным сном,
ты ў сэрцы хатаваў?
І вінаваціць паспяшаць
не смей казосці ў тым,
што час наддыдзе пахаваць
сябе ў сабе самім.

* * *

Памяці Г. Пранішнікава

Не ты глухі — глухім быў скрушны свет.
Ах, Герман... Як цягнік ляціць імкліва!
Гляджу запозна з чуласці прылівам,
бо ён крыві пакіне зырккі след.
Мастак заўсёды ходзіць напразці,
наўскос усеагульнаму імкненню.
Ах, Герман... Зноў каўтаю ўздых гняткі —
не загадаць нябеснаму натхненню.
Ніхто табе збавення не прынёс.
І маішніст, жажнуты да ікоты,
ўсім цяніком урэзаўся ў твой лёс,
разбіўшы дум высокія палёты.
Ах, Герман, Герман!.. Гэткі паварот...
Запозненаю стала асцярога...
Мастак заўжды ідзе ў жыцці наўпрост,
мастак заўсёды — сам сабе дарога.

* * *

Зямлі вясновы пах сярод зімы —
знаёмым сумам, памяццю знаёмай,
і чуецца ўсё, бачыцца далёка...
Што за навiны ўжо ў цябе, сарока?
Ты ад каго хаваешся за домам
і пудзіш крывым супакой нямы?
Зіма яшчэ — пра тое помню я
і дыхаю з адчутай асалядай:

Удзячнасць перакладчыку

Памятаю, патэлефанаваў мне Мікола Мятліцкі і, пасля добрых слоў аб прачытанай маёй кнізе, ці то прапанаваў, ці то проста паведаміў: «Хачу перакласці твае вершы, калі ты не супраць...» Я адказаў паўжартам: «Я — не супраць, але мяне перакладае толькі Соф'я. І ўзгадняць трэба з ёю...» — «Але ж ты перакладаеш не толькі яе...» — пачаў я ў адказ.

Так, сапраўды, на маім рахунку былі цыклы перакладзеных вершаў больш як 50 беларускіх паэтаў. Яны друкаваліся ў расійскай «Літаратурнай газете», у часопісах «Дружба народов», «Неман», у зборніку беларускай паэзіі «Из века в век», маскоўскім альманаху «Поэтический олимп» і нават у нью-ёркскім «Новом журнале»... Аднак, вядома ж, адмаўляцца я і не збіраўся. Наадварот, хацелася пабачыць свае творы ў перакладах такога шанюнага паэта. І неўзабаве яшчэ раз змог пераканацца ў тым, што ён перакладае не словы, а іх пачуццёвы і сэнсавы ўзаемаадносіны. Прытым робіць гэта вольна, нязмушана, таленавіта.

Потым было яшчэ нямаля сустрэч, тэлефонных размоў. Ён нават прыязджаў да нас у Светлагорск, выступаў у мясцовай бібліятэцы... Апошні раз я патэлефанаваў яму, каб выказаць сваё захапленне яго ўспамінамі, што друкаваліся ў «Полымі». Ён, як заўжды, радысна адгукнуўся, але папрасіў абавязкова ператэлефанаваць крыху пазней: «Даруй! Стаю перад урачом амаль неапануты...» А праз два дні яго не стала. Толькі цяпер па-сапраўднаму многія зразумелі, якога паэта — па існасці народнага гучання — мы страцілі. Ды і перакладчыцкія магчымасці яго былі легендарныя.

Мікола Мятліцкі заслугоўвае самага ўдзячнага ўшанавання. Але галоўным павінна стаць выданне поўнага збору яго твораў. Толькі тады і праявіцца маштабная значнасць творчай спадчыны гэтага чудаўнага паэта. А публікацыяй маіх сціпрых вершаў хачу проста яшчэ раз нагадаць аб ім чытачам «ЛіМа».

такі гаючы гэты пах вясновы,
і ён расце, прыліў пачуццяў новых,
і паўстае над светам хмельны водар —
вясны наступнай свежая бруа.

Я сам сябе нібы не пазнаю, —
нібы чужак, блукаю ў свеце гэтым.
Два розныя ўва мне ўжо чалавекі:
адзін — дзіць, другі — на схіле веку.
Адзін аддаў радкам душу сваю,
другі яшчэ ўсё марыць стаць паэтам.
То ў першым я жыву, то — у другім,
то завярашаю, то пачаць гатовы
усё наноў — і крок зраблю найпершы.
І вырастаюць знойдзеныя вершы.
Пачуццяў хвалі — набягаюць словы,
і сэрца творыць шчасця ўзнёслы гімн.

* * *

Смутны цень нябесаў на зямлі —
белы снег ды чорныя камлі.
Мне зімой радзіма шчэ радней —
і душы, і памяці ввідней.
Кмеціць зрок праз даўнія вякі,
як снягамі ўкрыты бальшакі.
Падалося, з неба высь сышла,
толькі морак прагне да святла.
Божа, за адсутныя шляхі
мне даруй памылкі і грахі!
Ці таго я варты, адкажы,
каб сканаць за веру на крыжы?
Што заву захоплена жыццём —
скрынеца магільным забыццём.
Не памерці дай, а знікнуць гэтак,
як знікаюць росы ў зрэнках кветак.

* * *

Зямля пяском зыходзіць, быццам дымам,
прымае траў сухотны абмалот.
Сягоння я, мой любы кут радзімы,
сярод былых узлескаў і балот.
Асерца дзе знаёмае? Тут бусел
на ўзвях пылу ходзіць па раллі, —
падумайце горка аб самотным змусці,
бо асушылі ўсё ж душу зямлі.
Ды і маю працяць ураз гатовы —
ужо не можа, гордая, крыляць.

* * *

Пакуль нягучна ён вуркоча,
Бы камень коціцца з гары.

Закрые неба раптам хмара,
Дзе ён таіўся...
І тады
На моц усю ён грозна ўдарыць,
Вясновы, дужы, малады.

Як салавей-разбойнік, вецер
Засвічча ў прыцемку прысад.
...Не пойдзе дождж,
І не пальеца —
А хлыне, быццам лістапад.

* * *

Я зусім недалёка,
Паднімі галаву —
Белым воблачкам лёгкім
Над табою пльву.
Ты з усмешкай прыветнай, —
Гэтак любіш вясну.
Я праменьчыкам светлым
Твае вусны крану,
Цалаваць буду вочы,
Цалаваць валасы.
Ты па вулачцы крочыш,
Краска-кветка вясны,

Калі у горле перасохлі словы,
лети задыхнуцца ўсё ж, як прамаўляць.
Зноў на зямлі, ды і ў зямлі трывожна.
Узвіў пылу чорнага ляцяць...
Зацяўшы страх, ступаю асцярожна,
каб, як пісьмёны, трэцічны чытаць.

* * *

Сябе нанова творыць свет
на ранішніх законах...
Пакіне вецер руху след,
калі ідзе па кронах.
Раздольна ттушак галасам,
азорыцца расою самі,
і сам пагасіць блёсткі.
Штурне лістоўці ў сіняву
з адчайным захапленнем,
накрыць уздумае траву
бязрозы шэрым ценем.
І шорах сыплецца суды,
дзе стоежныя нетры.
І прасвятлее гладзь вады
ў рацэ на сціхлым ветры.

* * *

Сцішыцца дождж за громам —
зноўку табе звано.
Ведаю, ты не дома,
ды не паверыў дню.
Шорахі, перастукі
просяць пра ўсё забыць,
горкай тугі разлукі
ў свеце не можа быць.
Росчырк малака ярых,
цёмрыва касмылі.
Зноўку аселі хмары
лужамі на зямлі.
Ранішніх рос гарэнне,
мокрыя руж агні.
Вось яно, прымірэнне
грому і цішыні.
Сэрцу пакутна сёння,
трубку бяру крадком —
дом твой трывожу сонны
познім сваім званком.

І, пазбыўшы гордасць,
верыць усё ж гатоў,
што без цябе твой голас
мне адукнецца зноў.

* * *

Маёй усё болей становіцца восень,
маёй усё болей прыходзіць зіма,
і тое, што ў памяці ўжо засталася,
хвалое няўтрымна — звароту няма.
Адно шкадаванне: а дзе ж ты,

натхненне —
да ўскрыска здзіўленага, радасных слёз?
Ну вось яно ўрэшце,

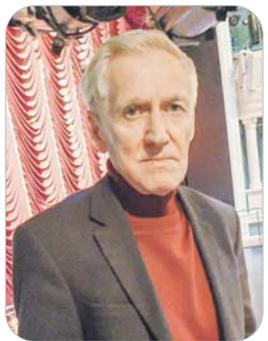
душы прасвятленне
ад клёнаў агністых і жарых бязо.
Ды ўспомніў ізноў жа, што беламу свету
не дадзена вечнасць, — жыві, не грашы.
І быць немагчыма паэтам пазту,
калі не радкам, а цямотна душы.
Эх, добра, што будзе, эх, слаўна,
што будзе!..

І нават прадчутае ўслых не скажу.
Сляное бязволле мне сэрца не студзіць —
іду на зямлі я, а ў неба гляджу.

* * *

Позіркам рассуну берагі
ды нябеснай чысціні нап'юся —
і гадоў імклівых кругі
кальхнуцца ў згодзівым хаўрусе.
У жыцця спакоі адвечны ход.
Бы снягі — бухматыя аблогі.
Я гляджу — ніякіх перашкод
ні душы маёй няма, ні зроку.
Пасмы бела ўзнесеных аблок
не спяшаюць за лясцы падацца.
Бесцялесныя душа і зрок —
гэтак лёгка ў тым пераканацца.
Вось яно, святлыні скразных зіхот, —
нада мной ужо і пада мною...
Вось яно, маіх пражытых год
вышыня, што стала глыбінёю.

Пераклад з рускай мовы
Міколы МЯТЛІЦКАГА

Валеры ПАЗНЯК

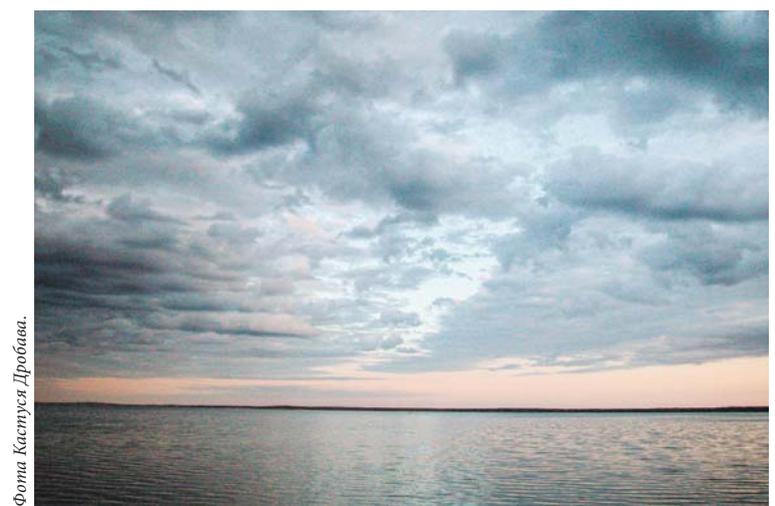
Гром

Ад ранку парыць, цяжка дыхаць,
Пот ручаём,
І ты ўжо прагна ловіш слыхам
Далёкі гром.

Пакуль не надта ён ахвочы
Грымець дарэмна, без пары,

Мая мара і песня,
Што пня — не спяю.
Цёплым ветрыкам веснім
Абдыму, абаяю

Стан прыгожы танклявы.
Дзіўна-радасна мне:
Ці то гэта наяве
Альбо толькі у сне.

Фота Кастуся Дробавя.

Ігар ПРАКАПОВІЧ

Варажбітка з кавалёў

У вёсачцы Кавалі, што паціху вымірае на мяжы з Літвой, жыве адзінокая жанчына Аляксандра, якую яшчэ завуць Вольга. А чаму яна мае два імені, то ніхто і не ведае. Сама кабета, перш чым назваць сваё імя незнаёмаму чалавеку, доўга глядзіць яму ў вочы, а потым прадстаўляецца ці як Вольга, ці як Аляксандра.

Гэтую жанчыну пабойваюцца, старуюцца менш з ёй сустракацца, бо лічаць варажбіткай. Пра тое, што яна можа прадабчыць наперад і чараваць, прыгадаў у сваіх успамінах яе стрыечны брат з суседняй Пялякі Станіслаў. Расказаў ён і гісторыю, якая яго моцна ўразіла.

Аднойчы тая жанчына папрасіла брата дапамагчы прадаць на базары парсучкоў. Сказала, што трэба ехаць ноччу. А чаму ноччу? Звычайна ж выпраўляліся раніцай...

Мужчына прачнуўся ў дзве гадзіны, сабраўся, запрог кая і паехаў да сястры. Загрузілі свінчукоў. Села гаспадыня на воз, ды і паехалі яны на базар у Лынтупы.

Ноч. Цямрэча. Дзікавата. Брат падганяе кая, каб хутчэй заехаць у мястэчка.

Сястра яму кажа: «Не гані, мае купцы будуць. Яны яшчэ толькі працяваюцца».

Прыехалі на базар мо ў тры гадзіны ночы. Пуста, нідзе ні адной жывой душы. Сталі. Прайшло крыху часу, аж выходзяць аднекуль з цемры мужык з жонкай. Купілі, не таргуючыся, тых парсучкоў і пайшлі. Сястра пералічыла грошы і кажа: «Ну а цяпер едзем дадому — болей тут нікога не будзе...»

Гарох у труне

Пасляваенным часам у Кролікаўскай школе прадаваў настаўнікам стрыечны брат вядомага беларускага паэта Уладзіміра Дубоўкі — Уладзімір Фёдаравіч Дубоўка. Чалавек ён быў спакойны, талковы, рупіўся на рабоце, дбаў пра школу. А на той час многа чаго не хапала: парт, дошак, сталюў. Гэта ўсё трэба было або майстраваць, або рамантаваць. І дапамагаў школе ў стаяльнай справе стары ўжо чалавек, які жыві ў вёсцы непадалёку. Гэта быў майстар на ўсе рукі. Ён заўсёды адгукаўся на просьбы Уладзіміра Дубоўкі і сумленна рабіў тое, пра што яго прасілі. За гэта школа ўзяла неафіцыйнае шэфства над старым майстрам і яго жонкай — яны не мелі дзяцей, жылі ўдву. Па любові іх патрэбу дырэктар пасылаў вучняў на дапамогу.

Вось аднойчы я і яшчэ два хлопцы прыйшлі да старога дадому ў чымсьці дапамагчы. Гаспадыня паліла ў печы, гаспадар сядзеў за сталом, нешта майстраваў. Жонка запыталася:

— Ну што звярчыць сёння на абед?
— Звары, можа, гароху, — адказаў муж. — Даўно не елі.
Крыху памаўчалі. Потым гаспадыня зноў пытаецца:

— А дзе ён ляжыць?
— Ды там, у труне, — спакойна адказаў майстар.
Для нас, малых яшчэ хлапчукоў, такі паварот гутаркі быў зусім нечаканы — мы аж здрыгануліся. «У труне? У якой

труне?» — амаль у кожнага мільганула думка ў галаве, але пытанца было нежак няёмка, і ўсе прамаўчалі.

Гаспадыня кудысьці схадзіла, прынесла гароху, высыпала яго ў чыгунок.

Толькі пазней мы даведаліся, што стаяў ужо колькі гадоў таму змайстраваў для сябе труну і, пакуль тая чакала свайго часу, ёй карысталіся як сховішчам. Накрыўка была так шчыльна падагнана, што ані мышка, ані мушка туды не маглі залезці. Вось там, у труне, разам з іншымі харчамі і гарох захоўваўся.

Ключы

Суседзяў трэба любіць. А калі і не любіць, то хаця б паважаць. А калі і не паважаць, то хаця б вітацца і рабіць прыемны выгляд твару. Інакш можа адбыцца ну вельмі непрыемная гісторыя. Такая, як у адным правінцыйным гарадку N, які вельмі падобны на Паставы.

Дык вось, у адным высокім доме на чацвёртым паверсе на адной лесвічнай пляцоўцы па суседстве жылі сям'я замужнага мясцовага начальніка і бабулька-пенсіянерка. Розны сацыяльны статус, рознае выхаванне і жыццёвы вопыт стваралі напружанне ў іх адносінах. У вачах начальніка бабулька выглядала мікрабам, які распускае плёткі і шкодзіць паўсюль, дзе з'яўляецца. У вачах пенсіянеркі замужны сусед быў як грозная драпежная пачвара, якая крадзе, падманвае і грызе поедом людзей. Зразумела, маючы такія погляды, яны стараліся вочы ў вочы не глядзець і вітацца штораздзей.

І вось аднойчы ў выхадны дзень напрыканцы зімы, калі яшчэ ляжаў снег, а сонца ўжо падымалася высокая, начальнік з сям'ёй і сябрамі вырашыў выехаць у лес на шашлык. Настрой быў добры, бо толькі што закончыўся ў кватэры рамонт, паставілі новыя пластыкавыя вокны. Гаспадар, зачыняючы свежаныя металічныя дзверы, намармытаў вясяленькую песеньку і раптам за спінай пачуў калюча-скрыпучасе «Здрааасце...». Ад нечаканага голасу суседкі-пенсіянеркі мужчына аж здрыгануўся. Ён кінуў у адказ і падумаў: «Ці на добрае?»

Але далей дзень, як і планавалася, пачаўся весела і бесклапотна. На прыродзе каталіся з горкі, пілі розныя спіртныя і не спіртныя напоі, елі шашлык і іншыя прысмакі. Карацей, дурэлі і «аддзяваліся» напоўніну.

Пад вечар прыехалі дамоў, падняліся на свой чацвёрты паверх. Гападар — мац-мац па кішэнях — няма ключоў! І раз, і другі ператрос куртку, байку, штаны. Няма! Кінуўся падбегае у машыну, пераледзеў бардачкі. І там няма... Дзе? Пэўна, там, на прыродзе, дзе так слаўна адпачывалі. Але як знайсці ў снезе? Логіка падказала — патрэбен металашукальнік. Гаспадар пачаў абзвоньваць знаёмых і хутка выйшаў на патрэбнага чалавека. Той меў прыбор, быў амаль цвярозы, бо яшчэ стаяў на нагах, і згадзіўся дапамагчы ў бядзе за дзве бутэлькі гарэлкі.

Праз нейкія паўгадзіны на высокай гары ў промях вячэрняга сонца група салідных мужыкоў поўзала па снезе, асцярожна яго разгараючы і прыслухоўваючыся да піску металадэтэктара. Але выйшаў, як кажуць, аблом. Набыралі паўвадра коркаў ад бутэлек гарэлкі.

Вярнуліся. Мароз крапчэў, сонца села за гарызонт. Металічныя дзверы надзейна ахоўвалі кватэру. Што ж рабіць? Вырашылі, што трэба лезці праз акно. Але як, чацвёрты паверх?

Было тое даўно

Мініяцюры

Гаспадар пазваніў начальніку мясцовага аддзела па надзвычайных сітуацыях, папрасіў машыну з доўгай лесвіцай, каб дабрацца да акна. Аднак, не ўсё так проста. Машына была, але выкарыстаць яе можна было ў выхадны дзень толькі пры дзвюх умовах: калі дасць «дабр» начальства з «вобласці» і калі шафёр не п'яны. На шчасце, да абласнога начальства ўдалося дазваніцца, а шафёр на той момант толькі-толькі адкаркаваў бутэльку. Ура!

Калі да шматпавярховага дома пад'ехала машына МНС, то, натуральна, адрозу сабраўся натоўп мясцовых жыхароў, каб паглядзець дармавое відовішча. Суседка-пенсіянерка разам з іншымі заікаўлена назірала за тым, як рабочы па лесвіцы падняўся да новенькага акна, разбіў шкло, і, адчыніўшы дзверы знутры, выйшаў на вуліцу. Гападар, узрадаваны, што праблема нарэшце вырашылася, шчыра дзякаваў выратавальнікам.

У гэты момант да яго падышла суседка-пенсіянерка і сваім калюча-скрыпучым голасам спытала:

— Скажыце, а гэта не Вы раніцай ключы згубілі?

На яе далоні ляжалі ключы ад кватэры.

Лясны брат

Было тое даўно, адрозу пасля вайны. Прыехаў у нашу вёску фінагент людзей на пазычку падпісваць, ці то мо падаткі збіраць — зараз ужо дакладна і не прыпомню. А вёска пры лесе, пры вялікай Варапаеўскай дачы, стаіць. А там, у тым лесе, бандыты хаваліся. Забілі яны некалькі агітатараў-камуністаў, таму агенты розныя да нас наведвацца пабойваліся. А вось гэты не забаяўся, хоць, пэўна ж, меў страх у сярэдзіне. Але выгляду не падаваў.

Дык вось, ідзе ён нашай вёскай: скранка, капялюшык, сумачка пад пахаю. А насустрач яму стары Падгайскі. Яму тады гадоў пад семдзесят было: высокі, цыбаты, у даўгім панашаным польскім плашчы, ад перазаны салдацкім рэменьнем, у добра-такі падраных ботах...

Вось яны сшыліся, параўняліся. Павіталіся. Агент прыкінуў, што стары — чалавек бясшкодны, сумачку да пазыку яго ўгаворваць падпісання на пазыку.

Падгайскі стаяў, слухаў, моршчыў твар (звычайка ў яго такая была), а потым паволь пачаў рукой адхінаць левае крысо свайго даўгога плашча. Агент заўважыў гэты рух, зірнуў і — адрозу анямеў. Рука старога Падгайскага гэтак жа павольна распільвала раменьчык пісталетнай кабуры, якая вісела на пасе пад плашчом.

Няма сцэна доўжылася імгненне. Агент кінуў на зямлю сваю сумачку, развярнуўся ды што было моцы кінуўся бегчы.

З-пад ног разляталіся то жвір, то грязь з лужыц. Ён бег задыхаючыся, баючыся азірнацца, у напружаным чаканні стрэлу за спінай. Але ніхто не страляў ды і не гнаўся за ім.

— Гэй, каго ты спужаўся? — пачуўся здаду голас старога. — Я ж толькі прыкурчыць хацеў.

Агент спыніўся. Азірнаўся. Стары Падгайскі дастаў з кабуры люльку, набіў яе тытунём, і, смачна закурчыўшы, пусціў у паветра духмяныя кольцы дыму...

Пачаставаўся гарэліцай

У хуткім часе пасля вайны ў вёсцы Кролікі на пагорку паставілі бункер. У ім сядзелі чатыры дзяўчыны і начальнік, можа, сяржант, а можа, і старэйшы

званнем. Сачылі яны за палётам самалётаў і перадавалі нейкія звесткі вышэйшаму начальству. Мелі раёню, нейкае іншае абсталяванне. А тады ў Паставах ужо быў аэрадром.

Непадалёку ад бункера стаяў хутар Анцюка, у якім раней хаваліся дызерціры. Мелася там і лазня.

І вось аднойчы гэты дзяўчаты папрасіліся ў гаспадара працэпліць лазню, каб папарыцца. А то ж, вядома, сядзелі ў зямлянцы, не мелі магчымасці памыцца.

А што Анцюку? Ён не супраць. І выцеліў. Толькі не ў суботу, як гэта заведзена ў вёсках, а сярод тыдня, у сераду.

А ў мясцовага старшыні сельсавета быў памочнікам Юзюк, чалавек недалёкі, але дужа імпатны ў жаданні выслушыцца перад уладай. Ведаў, што многія сяляне парушаюць закон — гоняць цішком гарэлку. І робяць гэта звычайна ў лазнях. Вось ён і пільнаваў.

І ў тую сераду, калі дзяўчаты пайшлі мыцца, Юзюк убачыў, што з Анцюковай лазні ідзе дым.

«Ага, — падумаў ён. — Пэўна, самагонку гоніць. Можна будзе сцапаць...»

Але, хітры, адрозу не пайшоў, чакаў, пакуль дым перастане ісці. Значыць, гарэліца ўжо будзе гатова. Вось тады і факт, і ўдача!

Падкараўся ён тады да дзвярэй і раз — у лазню!

Глянюў праз пару і аслупянеў — дзеўкі мыюцца. А тыя не разбудзіліся!

— Ах ты, зараза! Прыйшоў падглядзіць! Гольх баб не бачыў!»

І давай яго лупшваць усім, што пад рукамі было. Ледзь жывы вырваўся Юзюк з той лазні. Надоўга запомнілася яму дымок з парай ды голыя дзяўчаты.

Схадзіў па табаку

Жыла ў вёсцы сям'я. Вялікая, дзяцел, можа, шэсць ці сем. Маленькая хатка, слабенькая гаспадарка. Пастаянная нястача. Такое паўгалоднае існаванне. Перабіваліся, як кажуць, з хлеба на квас.

І вось два старэйшыя сыны, ужо амаль дзеці, парадзіўшыся між сабой, вырашылі, што ў сям'і дужа многа ратоў, якія трэба карміць. І ёсць небяспека, што іх кожна стаць яшчэ больш, калі бацька з маці будуць спаць разам. Што рабіць? Думалі-думалі і прыдумалі. Расцягнулі бацькоўскія ложка ў розныя куты хаты і дамовіліся пільнаваць, каб бацька да маці спаць не хадзіў.

Прамінула колькі часу. І вось аднойчы ноччу адолеў бацьку юр: так захацелася да жонкі, што хоць ты што хочаш рабі. Варочаўся ён, варочаўся на ложку. Варочаўся-варочаўся... Няма спасу. Прыўзняўся на пасцелі, пасядзеў, прыслушаўся. Ціха. Быццам бы ўсе спяць. Тады асцярожна ўстаў і на дыбачках паціху накіраваўся да жончынага ложка. І толькі дайшоў да сярэдзіны хаты, як раптам:

— Бацька, ты куды?
Голас старэйшага сына ў сцішанай хаце грывнуў як пярун. Ад нечаканасці мужчына аж прысеў і закашаўся.

— Дык я, гэта, на табаку... Што ўжо і па табаку схадзіць няможна?

Сказаўшы гэтыя словы, бацька павярнуўся і пайшоў у сени.

Пазней мужык расказаў пра тое здарэнне свайму найлепшаму сябру. А мы ж выдатна разумеем: што ведае найлепшы сябар, то ведае ўся вёска. Цяпер, сустракаючы таго дзядзьку на вуліцы, аднаўжаючы ты звычайна пытаюцца: «Ну што, ці схадзіў сёння па табаку?»

Перагортваючы старонкі біяграфій беларускіх паэтаў, якія загінулі ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, падабенства бачыш не толькі ў сцісласці жыццяпісаў, але і ў тым, што нітка іх лёсу абарвалася рана. Жыццё Сяргея Крыўца і Геннадзя Шведзкі — таксама гэтаму пацвярджэнне. Яны не ведалі адзін аднаго, а мы павінны ведаць пра іх. Гэта наш абавязак перад іх памяццю. Сёння, калі галаву ўзнялі прадаўжальнікі гітлераўскіх недабіткаў, а ў асобных выпадках і нашчадкі іх, — тым больш.

Сяргей Крывец.

які адбыўся 4 снежня, а гэта, як вядома, прэдадзень Канстытуцыі, заявіў, што добраахвотна ідзе на фронт. Блізу канца красавіка 1945 года пры штурме Гдыні варожым снарадам яму адарвала нагу. Урачы не змаглі ўратаваць. 28 красавіка 1945 года ён памёр.

Лірык «паміж дзвюма паловамі свету»

Яшчэ карацейшы жыццёвы і творчы шлях Генадзя Шведзкі. Ён з'явіўся на свет 4 сакавіка 1914 года ў горадзе Бабруйску. У Мінску скончыў рабфак, а пасля — літаратурны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута. Адначасова працаваў у рэдакцыі яўрэйскай газеты «Юнгер арбайтэр» («Малады рабочы»). Пасля загадаў аддзелаў у рэдакцыі

вершы — высокага мастакоўскага ўзроўню. Складальнік і перакладчык першай з іх Рыгор Барадулін невыпадкова так назваў яе. Генадзь Шведзкі — найперш лірык, што асабліва відаць па гэтым цудоўным вершы:

*Ці бачыў ты жыты густыя,
Як лёгка ліпеньская ноч
Галовы гладзіць каласам,
Калі за лесам сонца сядзе?
Глядзіш ты на жыты густыя —
Задумліва-ўрачыста ўсё!
Ды тут прахоніцца вятрэй
І каласы зашпичуць шумна...*

Ён і быў пэтам у душы, што добра відаць са «Слова пра друга» Рыгора Бязозкіна: «Па горадзе хадзіў надзіва прыгожы юнак: кучаравы, блакітна-вокі, у панонанай скураной тужурцы.

Двое з перадавой Вялікай Айчыннай

Няскораны малады дубок

Сяргей Крывец нарадзіўся ў 1909 годзе ў вёсцы Сухінічы (па іншых звестках — у Дубне) цяперашняга Мастоўскага раёна. З брагам гадаваўся без бацькі. Маці часта ездзіла ў заробкі, а іх пакідала з дзедам. Той хоць «універсітэтаў» не заканчваў, цаніў граматы. Дзякуючы яму Сяргейка рана авалодаў беларускай мовай. Начытаўшыся «Жыццяў святых», розных рэлігійных брашур, нават падаўся ў Жыровіцкі манастыр. Але хутка зразумев, што гэта — не тое, да чаго ляжыць яго душа. Ды і калі дзед памёр, давялося дапамагаць маці. Быў пастухом, батрачыў. Аднак і з кнігамі не развітваўся. Узяўся і вершы пісаць. А ў чацвёртым нумары заходнебеларускага дзіцячага часопіса «Заранка» за 1928 год выступіў з вершам «*Маладзь, маладзь, надзея ўся...*» Падпісаў яго С. Пастушок. Публікаваўся і пад псеўданімамі Сярожа Пастушок, Сымон Табала — Табалам у вёсцы называлі яго дзёда.

На той час ужо з'яўляўся сакратаром Таварыства беларускай школы. Цікавіўся тым, што адбывалася ў БССР. Нават тройчы спрабаваў перайсці дзяржаўную граніцу. Не маючы нейкага поўнага занятку, сталаруў, цясларуў, працаваў будаўніком. Заробку — кот наплакаў. Але ўсё адно выпісваў прагрэсіўныя беларускія газеты і часопісы. Захапіўшыся творчасцю Якуба Коласа, з задавальненнем перачытваў «Сымона-музыку». У дасканаласці авалодаў рускай і польскай мовамі. Узяўся за вывучэнне нямецкай, каб прачытаць у арыгінале творы Гётэ і Шылера.

У пошуку лепшай долі перабраўся ў Беласток, але і там жылося нясоладка. Гэта тады з верша «Сыплюць думкі»:

*Ночка чорным пакрывалам
Мне акно завесіла.
У хаце холад (дроў замала).
На душы нявесела.*

*<...>
Слініць дождж. На панадворку
Ноч ў гразі палоніцаца.
Закурыць (была б махорка)
Неяк надта хочацца.
Ператро усё кішні,
Ціха, назбіраецца!
Пацягнуў (адны карэнні),
Чад клубком хістаецца.*

Падобны стан можна ахарактарызаваць як ростані духу. Жыццё толькі пачынаецца, а перспектывы такая, што лёгка зняверыцца: «Цік-так... цік... — нясецца час. // Вось чутоно — жыццё злятае, // А з ім маладасць святая — // Скарб адзін мой // Лёс я свой выразна бачу, // Чую, знаю, што заплачу [...]. Паратунак ад безвыходнасці шукаў у грамадзе: «Я гукаю: // — Гэй, прыйдзі, душа жывая, // Ёй мой закляты кут! «...» Я з надзеяй ў перамогу // Вечнасць выклічу на бой». Завяршальная страфа прасякнута тым аптымізмам, якім і жыў лірычны

герой паэта. Сам ён таксама, калі роспач і неўладкаванасць забываліся, праходзіў той душэўны крызіс, які і спарадзіў гэты адзін з найлепшых яго вершаў. Невыпадкава цудоўны знайца паэзіі Алег Лойка поруч з яшчэ трыма творами Сяргея Крыўца ўключыў у другі том трохтомнай «Анталогіі беларускай паэзіі» (1993), складальнікам якога быў, і верш «Крызіс»:

*Стук...
Ідзе...
Вецер дзверы адчыняе.
У хаце гоман, рогат, стук.
Чую, руку мне сціскае
Чарада мазольных рук:
— Не адзін ты, нас мільёны —
Не пайдзём к панам
з накланам!*

У Сяргея Крыўца, які ў іншых заходнебеларускіх паэтаў, напрыклад, у Валянціна Таўлая, пераважная большасць твораў — з матывамі барацьбы. Гэта тое, пра што Уладзімір Калеснік скажаў: лірычны «герой звычайна цягнецца да арганізаванага вызваленчага руху свайго народа, спадзеючыся знайсці там збавенне ад безнадзейнасці, адчуць сапраўдны сэнс жыцця».

Пра каханне С. Крывец амаль не пісаў. Затое калі звяртаўся да гэтай тэмы, нараджаліся радкі пышчотна-кранальныя, спавядальна-адкрытыя, як у гэтым безназоўным вершы:

*Мы забылі, што можна любіць,
Эх ты, моладасць, наша суровая!
Але сёння ўжо, так і быць,
Пацалую цябе, чарнабравая.
Не судзі мяне, хто малады,
Правы сэрца не намі напісаны.
Па вясне пачынаюць сады
Разгарацца ружовымі вішнямі.
Дый хай будзе, што мае ўжо быць,
Покуль вішня красы не асытала.
Покуль кроў маладая дыміць,
Я люблю.
Не магу не любіць,
Бачна, доля такая мне выпала.*

У пасляваенны час вершы Сяргея Крыўца змяшчаліся ў калектыўных зборніках «Мы іх не забудзем» (1949), «Сіягі і паходні» (1965), «Крывёно сэрца» (1967). Найбольш поўна яго мастакоўская спадчына прадстаўлена ў кніжцы выбранага «Дубок» (1972), укладзенай Рыгорам Шырмам і выдадзенай пад рэдакцыяй Максіма Танка.

Такое суседства прозвішчаў — Крывец, Шырма, Танк — невыпадковае. Рыгор Раманавіч быў літаратурным настаўнікам Сяргея Крыўца. А з Яўгена Іванавічам ён паэзію перапісваўся, браў у яго ўрокі творчасці. Невыпадкова і выбраннае названа «Дубок». Аднаму са сваіх вершаў, напісаным у роднай вёсцы Дубна, ён, тады дваццацігадовы, даў менавіта такую назву. Як і той малады дубок, ён жыў нядоўга. Калі ў 1944 годзе Беласток быў вызвалены ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, на мітынгу,

газеты «Піонер Беларусі», выкладаў рускую мову і літаратуру ў адной са сталічных школ, быў навуковым супрацоўнікам Інстытута мовы і літаратуры Акадэміі навук БССР.

Генадзь Шведзкі.

Ёсць у яго біяграфіі і далёкаўсходняя старонка. Паехаў туды, дзе яўрэі ладзілі новае жыццё. Працаваў на будоўлях, шукаючы там, які ўвогуле ў жыцці, сваю «песню запаветную». Разам быў з хлопцамі-камунармі, якія «выходзілі ў завірушны снег»:

*Халодныя аглоблі, абуджаныя коні —
Ім кідаць неахвота ў карытах авёс...
Заносзяць хлопцы дугі,
Зацяваюць супоні,
Кажухі зашпільваюць — мацнее мароз.*

*Торгаю лейцы — і конік закліпаў
У белях пуховыя абшары зімы.
Санкі за санкам ім па дарозе ритаюць, —
Па сена,
па сена,
па сена едем мы.*

(Тут і далей пераклад Артура Вольскага)

Пісаў на ідыш, а тагачаснае жыццё ўспрымаў радасна. Іншыя яго творы, і не толькі з падборкі «Далёкі Усход», але і з нізкі «Бірабіджанскія вершы» — таксама светлыя, аптымістычныя. Уласныя думкі і пачуцці выказваў, але адначасова гэта былі думкі і пачуцці яго аднагодкаў, якія шчыра віталі новае жыццё, а многія, як і ён, ехалі і ў далёкія краі з упэўненасцю, што «будзе надзеяна служыць чалавеку // Раскарчаваная намі зямля. // Сіла юначая ўсё пераверне — // Што ёй тайга, балота і стэп... // Выспеў ў пультых разорных зерне, // Узнёмцаца жыта — // Будучы хлеб».

Упершыню ж надрукаваўся ў 1929 годзе. На ідыш выдаў зборнікі «Старт» (1934) і «Вершы» (1939), паэму для дзяцей «Наш Джым» (1935). Для такога ўзросту нямае. Як відаць па кніжках «Лірыка» (1962) і «Матчына сляза» (1989), найлепшыя яго

Хлопец заўсёды спяшаўся і, прысціснуўшы да сцяны або ў кут любога, хто трапляўся пад руку, «душыў» яго вершамі: «Думай! Багрыцкага, лірыкай Гейне (маецца на ўвазе паэт Аркадзь Гейн — А. М.), уступам да куляшоўскага «Аманала»».

Таму заўсёды і спяшаўся, бо хацелася як мага хутчэй усё зведаць і спазнаць. Магчыма, унутрана працываў, што лесам яму адведзены нядоўгі жыццёвы век. Перадудзім жа вельмі любіў паэзію. Таму асабліва балюча ўспрымаў адыход тых, хто сваім талентам узнімаў яе на неабсяжныя вышыні. Едуцы на фронт, 4 ліпеня 1942 года пісаў жонцы: «Сёння прачытаў у газеце, што Янкi Купалы не стала. Здалося, што пасля такога месяца больш свяціць у небе не будзе. Мы ж усё так былі прывязаны да гэтага любімага, сапраўды беларускага чалавека» (тут і далей вытрымкі з лістоў у перакладзе Артура Вольскага).

Пісаў з Бухары, дзе праз дваццаць дзён быў залічаны ў маршавую роту. Апынуўся на фронце пад Смаленскам. Апошні ліст жонцы адаслаў 7 кастрычніка 1942 года: «<...> сяджу ў «цырульні», адкуль пайду ў лазню. Гэтыя мерапрыемствы на фронце вельмі рэдка. Яшчэ большая рэдкасць сядзець на лаўцы ля стала ў вясковай хаце <...> Я знаходжуся за некалькі кіламетраў ад немцаў, а адчуванне ўжо зусім іншае — быццам я далёка ад фронту». Толькі гэтая далёкасць падманлівая: «Тут я чую гукі нямецкай мовы, што дзелятаюць з іх лініі фронту. Такім чынам, знаходжуся я на самай мяжы паміж дзвюма паловамі свету (выдзелена ім самім. — А. М.). Тут не запальваюць агонь, уначы не кураць, саграюцца толькі ўласным цяплом. Таму для мяне дзіўна, нязвыкла здзецца ля стала ў цёплай хаце...»

І просьба да жонкі, а ў гэтай просьбе тое, што таксама яго пастаянна не давала спакою: «Абавязкова паведамі, ці атрымала апошняя мае вершы. Цікава будзе, калі яны згубяцца. Учора я іх цярдліва перапісваў застылымі рукамі ў халодным бліндажы». Як падагульненне: «Як пісьменнік я шмат выйграў. Калі буду пісаць толькі добра. Гэта я магу з пэўнасцю сказаць. Бо я сёе-тое пабачыў і на ўласных плячах перанёс...» Куля акала яго яшчэ чатыры дні, каб 11 кастрычніка 1942 года здзейсніў сваю чорную справу.

* * *

Леў Талстой быў перакананы: «Главнае ў жыцці любовь. А любіць нельзя ні ў прошлым, ні ў будучым. Любіць можна толькі ў цяперашнім, сёння, сёння, сёння». Прамаўляючы гэта, Леў Мікалаевіч меў на ўвазе найперш такое светлае пачуццё, які каханне. Аднак пад гэта, безумоўна, патрапляе і любоў да Радзімы. Сяргей Крывец і Генадзь Шведзкі горача і самаданапа любілі. Калі навісла смертная небяспека, не задумваючыся, узяліся за зброю. Як і іншыя паэты, якія «ушлі, не долюбив, // Не докурив последней папіросы». Пра некаторых з іх наступным разам.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Чалавек, які паказваў сонца

З цяплом, любоўю і ўдзячнасцю згадваў Міколу Шабовіча на літаратурна-музычнай імпрэзе «На скрыжаванні сэрцаў і дарог», прымеркаванай да Дня яго памалі. Адбылося мерапрыемства ў раённым Цэнтры культуры Мядзела, і гэта не выпадкова: вёска Бадзень Мядзельскага раёна — той куточак Бацькаўшчыны, дзе будучы паэт пабачыў свет і зрабіў першыя крокі. Па-любіў усёй сваёй палымнай душой, надзвычай чулай да прыўкраснага, да прыгажосці навакольных краявідаў і дабрны, глыбіні прастай чалавечай натурны сваіх аднавяскоўцаў.

Тыя, хто ведаў Міколу Шабовіча, распавядалі пра яго імкненне да характава і гармоніі, якое жыло ў ім ад юначых гадоў. Так, будучы школьнікам, аднойчы ён, поўны ўзнёслага захаплення, раскаваў аднакласнікам, як прыгожа сонечныя промні адлюстроўваюцца ў замерзлай лужыне, і на скептычныя недаверлівыя выказванні суразмоўцаў з запалам парываў: «Як скончацца заняткі, пойдзем, я пакажу вам гэтае сонца!» Напэўна, такая здольнасць заўважаць прыгожае ў простых паўсядзённых рэчах, бачыць самае лепшае ў людзях і была той сілай, што натхняла на вершы, дапамагала ствараць яркія запамінальныя выявы.

«Мае шляхі-дарогі не такія, відаць, разнастайныя, як у многіх маіх калег, якія бачылі моры і акіяны, горы і пустыні, Парыж і Лондан, Стамбул і Токію... Мае шляхі-дарогі былі накіраваны ў родныя мясціны, у маю маленькую вёсачку Бадзень, дзе я адпачываю ў летнюю спёку ў цяні высокай грушы дзікі, а росным ранкам або астывлым ад сонца вечарам люблю прайсціся з касой і пакінуць нямаля пакасаў на лузе ля бацькоўскага дома», — пісаў Мікола Шабовіч. Яго траюрадняя сястра Тамара Мазура згадала, што менавіта ў Бадзень ля сваёй роднай хаты Мікола пачуваўся найшчаслівейшым чалавекам...

— Упэўнена, што толькі таму ў яго і нарадзіліся такія чудаўныя вершы... Нашым Бадзеньям пашанцавала, што дзякуючы творчасці Міколы Шабовіча пра іх ведаюць

не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. Мы вельмі гэтым ганарымся, — падзялілася сваячка паэта.

Цёплы след пакінуў Мікола Шабовіч і ў вёсцы Шыпкі, дзе ён працаваў у школе пасля заканчэння педагагічнага інстытута. Яго помняць як добрага настаўніка, які адкрываў дзецям цікавы шырокі свет. Вучыў іх не толькі свайму прадмету — роднай мове і літаратуры, але вёў гурток фатаграфавання, гурток мовазнаўства, ладзіў тэатральныя пастаноўкі, а часам, заўважаючы ў дзіцяці літаратурны талент, спрыяў нараджэнню ў ім паэта, творцы — яго былыя вучні і сёння пішучы вершы...

З удзячнасцю згадала свайго выкладчыка па ўніверсітэце ўраджэнка Мядзельшчыны паэтэса Ганна Міклашэвіч, якая ўваходзіла ў літаб'яднанне «Крокі», якім кіраваў Мікола Шабовіч. Цяпер Ганна працуе настаўніцай беларускай мовы і літаратуры ў адной са школ Слуцка, стараецца перадаць дзецям любоў да роднага, як перадаў калісьці яе малодой студэнтцы натхнёны дасведчаны выкладчык.

Успаміналі Міколу Шабовіча і як паэта, на чые словы напісана нямаля працудных лірычных песень. У выкананні Анатоля Міхальчэнкава, які плённа супрацоўнічаў з літаратарам, прагучалі песні на яго словы.

Многія выступоўцы адзначалі і перакладчыцкую дзейнасць паэта-лірыка. Пра сяброўства і творчае супрацоўніцтва распавядала Валяціна Паліканіна — паэтэса, вершы якой Мікола пераствараў па-беларуску. Падчас імпрэзы прагучалі творы, перакладзеныя М. Шабовічам на родную мову.

Аляксандр Быкаў, Рагнэд Малахоўскі, Даната Варабей, Вольга Сакалова і іншыя літаратары адзначалі значную ролю Міколы Шабовіча ў іх творчым лёсе. Усе выказвалі словы шчырай любові і ўдзячнасці паэту. Атмасфера даверу і шчыльнага смутку, ціхай светлай радасці панавала ў зале.

Лёс паэта даўжэйшы за лёс чалавека. Бо па ім застаюцца яго кнігі, якія чытаюць іншыя, бо застаецца любоў, якую ён пакінуў на роднай зямлі і ў душах людзей. Такім быў асноўны пасыл многіх выступоўцаў.

Арганізатарамі мерапрыемства выступілі Мінскае гарадское і Мінскае абласное аддзяленні Саюза пісьменнікаў Беларусі, а таксама Мядзельская цэнтральная бібліятэка імя Максіма Танка.

Марыя ЯРАШЭВІЧ

Заплачуць зноў бадзенеўскія стрэхі

16 лістапада мінуў год, як няма з намі Міколы Шабовіча. Бязлігасная хвароба абарвала зямны шлях таленавітага творцы, чудаўнага чалавека, вернага сябра і дарадцы, якім ён з'яўляўся і для мяне.

Мікола Віктаравіч ва ўсім і ва ўсім вакол стараўся бачыць найперш станаўчае, аптымістычнае. Яго лірычныя вершы хоць і прасякнуты сумам, але сум гэты светлы, які заспакоівае душу, вымагае спадзявання і верыць. Нямаля было ў нас цёплых сустрэч і шчырых размоў, неаднойчы разам прымалі ўдзел у разнастайных імпрэзах. Даводзілася бываць і ў Беларускам дзяржаўным педагагічным універсітэце імя Максіма Танка, дзе Мікола выкладаў родную мову. Не адзін раз гасцяваў у бацькоўскай хаце Шабовіча ў вёсцы Бадзень, што на Мядзельшчыне. І заўсёды была рада гасцям, нягледзячы на салідны ўзрост,

маці паэта Серафіма Уладзіміраўна. Мікола не забываў свой родны кут, той вышчарблены ад часу парог, праз які выйшаў некалі ў вялікі свет. Пры любоў магчымасці прыязджаў са сталіцы, асабліва ўлетку. Спрактыкавана браў у руку касу, каб нарыхтаваць сена для матчыных козачак, парадкаваў агарод, і хадзіў у суседні лясок у грыбы-ягады. Менавіта там, у Бадзеньях, нарадзілася нямаля запамінальных, пранікнёных радкоў.

Гэта Мікола ў свой час заахвоціў мяне падрыхтаваць да выдання першую кніжку вершаў, а пасля падтрымаў пры ўступленні ў пісьменніцкі саюз. Ён з'яўляецца рэдактарам большасці маіх паэтычных зборнікаў. Нямаля мы папрацавалі разам, даводзячы да толку той ці іншы радок, каб не сорамна было потым аўтару перад чытачамі за свой твор. І шмат каму яшчэ з ахвотай дапамагаў Мікола,

Мікола Шабовіч з маці.

асабліва, калі бачыў, што ў чалавека ёсць пэўны талент.

Незадоўга да таго, як Міколы не стала, у выдавецтве «Мастацкая літаратура» пабачыла свет яго кніга з пяшчотнай назвай «Пад маміным крылом...». Яе склалі лепшыя вершы паэта, напісаныя за 45 гадоў літаратурнай дзейнасці. Тут і шчырыя радкі, адрасаваныя сінявокаму Нарачанскаму краю, і трапяткі прызнанні ў каханні, і філасофскія разважанні. Вельмі сімвалічна гучыць заключная строфа апошняга верша ў зборніку:

*Незаімгленая вясна,
Сузор'е Веры і Надзеі...
А стрэхі плачуць давідна.
Як у Бадзеньях.*

Так, час быжыць. І прыйдзе новая вясна. І будуць плакаць стрэхі. І ў Бадзеньях таксама — плакаць па сваім Паэце.

Аляксандр БЫКАЎ
Фота даслана аўтарам

«Душа прад Госпадам твая...»

Мікола Шабовіч, бывала, завітваў у рэдакцыю «ЛіМ», жартаваў, дзядзіўся думкамі — і заўжды пасля такіх сустрэч уздымаўся настрой, праца ладзілася хутчэй. Паэт супрацоўнічаў з рэдакцыяй, ніколі не адмаўляў у просьбе тэрмінова зрабіць пераклад таго ці іншага літаратара. Пасля яго заўчаснага раптоўнага сыходу ў рэдакцыйным архіве засталася тое, што яшчэ толькі планавалася да друку, але та і не паспела пабачыць свет пры жыцці перакладчыка. Некаторыя з гэтых вершаў прапануем да ўвагі чытачоў.

Татцяна ДАШКЕВІЧ

У жаночай турме

1

Галасоў безгалоссе,
Шэрых твараў абрыссе,
Дні — нібыта глыбы.
Ах, чаму давялося
На свет божы з'явіцца,
Патлумач, раскажы.

Можа, звер я жахлівы,
Мо анёл я няшчасны...
Ці я звер? Ці анёл?
Вецер — друг скугатлівы —
Мне ўрываецца часта
У душу, бы ў сямёт.

Толькі бабы на нарах,
Толькі млявыя вейкі,
Толькі робы ў рубец.
Толькі душы-пажары.
Хто мы тут? Чалавекі?
Твае дзеці, Тварэці.

2

Цярні, сястра, міне навала,
Нібыта лета і зіма.
Павер, святла ў жыцці нямаля,
Не гавары: святла няма.

Жыццё любого чалавека —
Няўмольны лёс, і знаём мы,
Што на Русі зучыць спрадвеку:
Не заракайся ад турмы.

Не гавары пра дзень самотны,
Што між людзьмі заўжды сцяна.
Цярні, сястра, да дзён апошніх,
Калі ты з Богам — не адна.

Не плач, сястра, і вер у цуды,
І помні, колькі перанёс
Падманна выадзены Юдам
Ратоўца грэшнікаў Хрыстос.

Бог слёзы высушыць умела,
Адно псалмы яму спявай,

А валасоў сваіх сівеласць
Ты хуткай лёгка прыхавай.

І колькі будзе сэрца біцца,
Душа прад Госпадам твая
Вавек не зведае цяжкіх.
Ты вольная — сястра мая!

Аляксандр МАРОЗАЎ

Васковае

Усё ў сталіцах на паліцах,
І дзень і ноч снуе народ.
Ды што нам гэтыя сталіцы!
Мы зноў то ў лёс, то ў агарод.

На лузе травы ўжо буююць,
І не знайсці чысцей вады.
Магчыма, рацью і маюць,
Хто ад'язджае ў гарады...

Каб лёс быў лёгка і вясёлы,
Ураз пакідаюць дом бацькоў.
Ды хтосьці застаецца ў сёлах
Вырошчываць хлеб, даіць кароў.

У дзень марозны і ў гарачы
Усё ад зямлі, ты мне павер.
Да Бога тут бліжэй, няйначай,
Тут людзі лепшыя... і верш.

Уладзімір САРОЧКІН

Як бы

Наша мінулае як бы на злом.
Продкаў прыгадваем рэдка.
Ды — мы жывыя за
ичодрым сталом,
Поўным аб'едкаў.

Нібы камета, што гошыць двары,
Як над зямлёй пралятае,
Восень праносіцца ў тартарары
Уся — залатай!

Толькі табе я ў дуэльнай стральбе,
Нават не дзеля прыколу,
Мог бы сказаць пару слоў пра сябе
Без пратокала.

Горш не бывае —
канючыць і ныць,
Покуль заход не схліўся.
Думаў, змагу я табе не званіць,
Ды памыліўся.

Хутка ўжо будзем,
напэўна, на «вы».
Кроў надрывае аорты.
Не пакідай, бо яшчэ я жывы,
Як бы не мёртвы.

Кранальнасць інтанацыі

Размова аб тым, якімі катэгорыямі мысляць мастакі па тэкстылі, надзвычай складаная. Іх роздумы дунаюць паміж традыцыйным і наватарскім, канкрэтным і абстрактным, зямным і нябесным... Магчыма, з-за гэтай дваістасці хтосьці ў тых жа габеленах бачыць адзнакі ўстарэлага, нязначнага, «бесхрыбетнага», іншыя, як правіла тыя, хто цікавіцца непасрэдна дэкаратыўна-прыкладным мастацтвам, знаходзяць у іх ясныя шматабяцальныя прыкметы, якасці. Так ці інакш, айчыннае ткацтва двух апошніх дзесяцігоддзю — з'ява асаблівая і самадастатковая.

Ларыса Густава «Конікі», 1998 г.

Шмат гадоў у гэтым кірунку працавалі знакамітыя творцы Ала Непачаловіч, Уладзімір Лісавенка і Ларыса Густава. Усе яны пайшлі з жыцця летася. Памятаючы іх значны ўнёсак у беларускае дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва, ролю ў развіцці беларускай школы тэкстылю і габелена, арганізатары V трыенале дэкаратыўнага мастацтва «ДЭКАРТ-22» — члены Беларускага саюза мастакоў — вырашылі прысвяціць мастакам асобную выстаўку. Месца знаходжання — галерэя «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі. У экспазіцыі прадстаўлена каля 50 габеленаў і шпалер з асаблівых калекцый сем'яў аўтараў і Нацыянальнага мастацкага музея.

За той час, што няма на свеце гэтых майстроў, у публічным полі найчасцей згадваецца імя Алы Іванаўны. Шмат гадоў яна выкладала на кафедры народнай творчасці і рамёстваў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Была ўдасцена звання лаўрэата II Нацыянальнай прэміі ў галіне выўленчага мастацтва за адметныя тэкстыльныя кампазіцыі. Творамі Алы Непачаловіч упрыгожаны Палац Незалежнасці і Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Гродзенскі драматычны тэатр і Магілёўскі абласны палац культуры.

Вядома, што яе работы захоўваюцца ў многіх музеях Беларусі і замежжа.

Вобразы і сімвалы нацыянальнага, паказанага праз прыроднае, — ключавая тэма творчых пошукаў аўтара. На выстаўцы ў рамках трыенале «ДЭКАРТ-22» прадстаўлены выдатныя дэкаратыўныя работы, поўныя намікаў і асацыяцый: «Вольная зямля» (2015), «Свiр» (2003), «Кветачкі» (1995), «Щецяракі» (1995), «Святочны вечар» (2011)... Асаблівая кранае «Аўтапартрэт» (2000) — выдатны прыклад самавыяўлення.

Творчасць інашага майстра — Ларысы Густавай — магчыма, не можа пахваліцца такой увагай да сябе. Ларысу Мікалаеўну звычайна згадваюць у ліку аўтараў пакалення мастакоў-тэкстыльшчыкаў, выпускнікоў Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, з якім звязана адраджэнне нацыянальных традыцый ткацтва і тэхнікі класічнага габелена ў 1970—1980 гадах.

Уладзімір Лісавенка «День. Ночь», 2014 г.

Так, памкненні мастачкі былі скіраваны да традыцыі — выяўлення святланоснай прыгажосці, нечаканай радасці, жаданай свежасці. Ключавы жанр творчасці Ларысы Густавай — пейзаж, аднак не спакойны і не стрыманы, якім ён часта паўстае ў беларускім габелене. Прырода ў яе стракатая, кідка, нестатычная. Адна з асноўных характарыстык адлюстраванага — ідэалізаванасць, высокая канцэнтрацыя якой назіраецца, напрыклад, у трыпціху «Шудоўны дзень» (2013). Цікавым атрымалася і прысвячэнне Алене Кіш — гаворка пра габелен «Батанічны сад» (2017), у якім выдатна спалучаны пазнавальная ўжо гармонія колераў і нязменная інтанацыя Ларысы Густавай.

Сінтэзам традыцыі народнага мастацтва і юнацкай заўзятысці вылучаецца творчасць Уладзіміра Лісавенкі. Шмат ужо сказана пра выкарыстанне аўтарам зусім невыпадковай джынсавай тканіны (джута) з уключэннямі ў палатно рознафактурных нітак (у тым ліку магнітафонных стужак). Прага да эксперыменту счывтаецца не толькі ў тэхніцы, але і ў сюжэтах. «Адам і Ева» (2009), «Вечны кліч» (2010), «Лабірынт» (2009), «Камяні, якія каціцца» (2013), «Дзень. Ночь» (2014), «Джынсаманія» (2011) — ва ўсіх творах нельга абходзіць увагай змест, які паграбуе засяроджанасці на самых дробных дэталях. Бо менавіта з яго (хоць ніхто не адмаўляе асаблівасцей выкарыстання матэрыялаў) вынікае і адмысловы рытм кампазіцый Уладзіміра Лісавенкі.

Убачыць работы Алы Непачаловіч, Уладзіміра Лісавенкі і Ларысы Густавай можна да 22 красавіка 2023 года.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Эмацыянальны дзённік стану

Персанальная выстаўка тэкстылю Маргарыты Шчамялёвай «ЛПЧБЫ», прысвечаная юбілею творцы, працуе ў Гародскай мастацкай галерэі ўвораў Леаніда Шчамялёва. Праект падрыхтаваны сумесна з Беларускам саюзам мастакоў у рамках V Трыенале дэкаратыўнага мастацтва «Дэкарт-22».

«Панараць-кветка», 2022 г.

Маргарыта Шчамялёва — дацэнт кафедры касцюма і тэкстылю Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, займаецца мастацкім ткацтвам, працуе ва ўнікальнай і складанай тэхніцы ручнога перапляцення нітак на спецыяльнай драўлянай раме, сумяшчае выкладчыцкую працу з плённай мастацкай дзейнасцю. За гады творчасці Маргарыта Леанідаўна стварыла дзясяткі яркіх, арыгінальных работ. Яна сапраўдная прадаўжальніца творчай дынастыі: яе бацька — народны мастак Беларусі Леанід Шчамялёў, маці — Галіна Іванаўна — была выкладчыкам музыкі па класе акардэона і баяна. Займаюцца мастацтвам і сястра Маргарыты Шчамялёвай Людміла Леанідаўна, і дачка Ганна Шчамялёва-Канаваленка. Адночы герайна гэтага матэрыялу заўважыла: «Нам прыходзіцца нялёгка, бо расцём у цені вялікага дрэва з багатай кронай. З аднаго боку, ганарымся гэтым, з другога — трэба прыкладаць больш намаганняў, каб адпавядаць высокаму ўзроўню Шчамялёва-старэйшага».

Выстаўку аўтарскага тэкстылю «ЛПЧБЫ» лічаць спробай мастака адрэфлексаваць адначасовую страту траіх блізкіх людзей (Маргарыта Леанідаўна за кароткі прамежак больш за 20 работ Маргарыты Шчамялёвай. На працягу ўсяго творчага жыцця яна эксперыментуе з формай, колерам, фактурай, выкарыстоўвае розныя матэрыялы,

што відаць па экспазіцыі, дзе прадстаўлены тэкстыль розных перыядаў. Адным з найскравейшых твораў падаецца «Свята» (1978) — першая спроба дыпломная работа мастачкі, у якой адлюстравана шчырая радасць і захапленне людзей адзін адным, выказана ўяўленне аб народным шчасці. Гэта традыцыйны манументальны твор; у той перыяд на прыхільнасці аўтара ўплываў народны мастак Беларусі Аляксандр Кішчанка. Пазней Маргарыта Шчамялёва адышла ад буйных памераў. Яна імкнецца да малых выяўленчых форм, якія дапамагаюць лепей выявіць цёплыя папучы, станоўчыя эмоцыі, дарагія сэрцу ўспаміны.

Любімыя тэмы мастачкі — беларуская прырода («Антоніўка», 2020; «Валошквы вечар», 2022), гісторыя («Купальская ноч», 2002; «Замак Міндоўга», 2002), а таксама сюжэты паўдзённасці («Пані трошкі ў гадах», 2013; «Чаканне», 2003). Яркія кантрасты і плаўныя пераходы ствараюць канкрэtnыя выявы і абстрактныя кампазіцыі, асаблівасці матэрыялаў (часцей выкарыстоўваюцца воўна) уплываюць на мілагучнасць мелодый твораў, гульня колераў і адценняў спараджае эмацыянальную насычанасць выказанага. Гэта ўсё тое, за што ценіцца тэкстыль Маргарыты Шчамялёвай.

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

«Свята», 1978 г.

У нас да нядаўняга часу апэратачны рэпертуар заставаўся прыкладна такім жа, якім быў у перыяд станаўлення гэтага жанру ў былым Саюзе. З вялікай колькасцю твораў замежных аўтараў тады адбіраліся толькі такія, якія можна было адаптаваць да ўспрымання савецкага глядача, асабліва ў плане класавых падыходаў да персанажаў з буржуазнага асяроддзя. Так, карыфей жанру Імрэ Кальман быў прадстаўлены апэратамі «Сільва», «Баядэра», «Марыца» і ім падобнымі, якія былі ва ўсіх на слыху. Але пры гэтым пра шэраг яго іншых твораў у нас нават і не чулі. Да іх ліку адносіцца і «Герцагіня з Чыкага», прэм'ера якой адбылася 11 лістапада на сцэне Беларускага музычнага тэатра.

Гэты твор не быў прадстаўлены на савецкай сцэне перш за ўсё таму, што па сваіх змесце і форме не ўпісваўся ў дазволеныя рамкі жанру і не адпавядаў уяўленням публікі аб творчасці Кальмана. Як вядома, творы гэтага кампазітара вылучаюцца перш за ўсё непаўторным спалучэннем венгерскага чардаша і венскага вальса. А ў «Герцагіні з Чыкага» ён упершыню адышоў ад венгерска-венскіх рытмаў і інтанацый: у гэтай апэраце чардаш і вальс пацясніліся, саступіўшы месца чарльстону і факстроту. Таму «Герцагіню з Чыкага» і называюць самай амерыканскай з венскіх апэрат, бо яна стала яркім сведчаннем схільнасці Кальмана да джаза.

Пасля гучнай прэм'еры ў Вене ў 1928 годзе гэтая апэрата з поспехам ішла ў Еўропе, але ў пасляваенны перыяд пра яе нібыта забылі. І толькі ў самым канцы XX стагоддзя, праз 70 гадоў пасля стварэння, «Герцагіня з Чыкага» была пастаўлена ў Амерыцы, прытым менавіта ў Чыкага. А ў пачатку XXI стагоддзя яна вярнула-

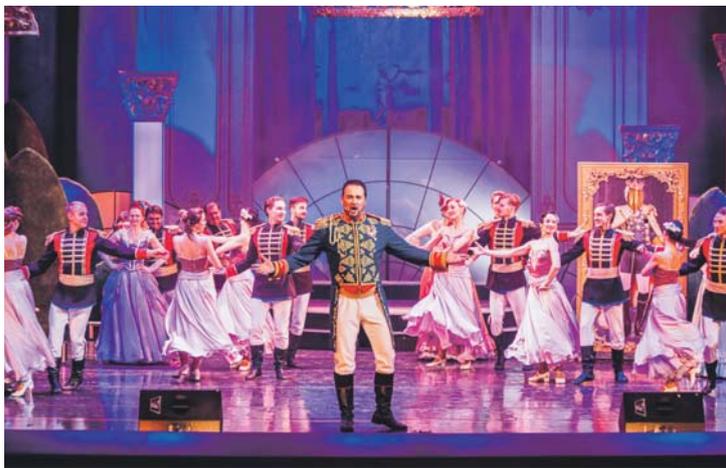

Самая амерыканская з венскіх апэрат

ся нарэшце туды, дзе нарадзілася, — у Вену. У хуткім часе гэты твор перакачаваў і ў Расію: у 2007 годзе быў увасоблены на сцэне ў Санкт-Пецярбургскім тэатры музычнай камедыі, а ў 2012-м — у Свядлоўскім тэатры музычнай камедыі. Сёння «Герцагіня з Чыкага» ёсць у рэпертуары і некаторых іншых расійскіх тэатраў.

Так атрымалася, што Свядлоўскі тэатр пазнаёміў нашу глядача з гэтай апэратай яшчэ ў 2015 годзе, калі знаходзіўся ў Мінску ў рамках абменных гастроляў. Як высветлілася, над падрыхтоўкай іх спектакля працавала пастаўнавая група з ЗША: музычны кіраўнік, які меў непасрэднае дачыненне да чыкагскай пастаноўкі, рэжысёр і балетмайстар. Важна адзначыць, што ў пастаноўцы Свядлоўскага тэатра выкарыстоўвалася арыгінальнае лібрэта Юліуса Брамера і Альфрэда Грунвальда, якія супрацоўнічалі з Кальманам. Па заказе тэатра пераклад лібрэта на рускую мову ажыццявіў уральскі драматург Аркадзь Застыраец.

Пастаноўка Беларускага музычнага тэатра ніякім чынам не звязана са Свядлоўскім тэатрам, але даволі цесна — з Санкт-Пецярбургскім, які перадаў нашаму тэатру партытуру твора. Дырыжор-пастаноўшчык Юрый Галяс адаптаваў яе да складу свайго аркестра, знаходзячы пры гэтым баланс паміж еўрапейскай і амерыканскай музыкай. Яго вельмі важна вытрымаць стылістычна. А вось наконіт лібрэта ўзніклі пытанні. Таму спачатку трэба звярнуць увагу на тое, як даслоўна яно пазначалася ў Санкт-Пецярбургскай пастаноўцы: лібрэта Юліуса Брамера і Альфрэда Грунвальда, рускі тэкст Барыса Івушына, вершы Віктара Крываноса. А ў праграмы мінскай пастаноўкі ўказана: па матывах п'есы Барыса Івушына, вершы Віктара Крываноса, сцэнічная рэдакцыя Алега Солада. Пры гэтым аўтары арыгінальнага лібрэта нават не згадваюцца, нягледзячы на тое, што яно ляжыць у аснове новай версіі Санкт-Пецярбургскіх сцэнарыстаў, дзе прадстаўлены тыя ж персанажы і той жа сюжэт.

Прывадзём яго асноўныя перыпетыі. Дачка чыкагскага мільярдэра Мэры прыязджае ў Еўропу і ў нашым клубе сустракаецца з Сандарам — кронпрынцам аднаго з карлікавых каралеўстваў (за якім угадваецца асколак былой Аўстра-Венгрыі). Сярод музыкантаў клубнага джаз-бэнда Сандар заўважае славуэтага венгерскага скрыпача з саксафонам у руках і просіць яго забяць на хвіліну пра джаз і ўспомніць чардаш і вальс... Мэры, у сваю чаргу, прапаноўвае кронпрынцу станцаваць разам з ёю чарльстон. І ўся інтрыга твора будзеца на проціпастаўленні чардаша і вальса, з аднаго боку, і чарльстона з факстротам — з другога. А ў больш шырокім сэнсе — на сутыкненні двюх культур, светапоглядаў і каштоўнасцей Старога і Новага Светаў, што праяўляецца ва ўзаемаадносінках герояў. У гэтым заключоецца галоўнае адрозненне «Герцагіні з Чыкага» ад іншых апэрат Кальмана, у якіх канфлікт твора засноўваецца на сутыкненні прадстаўнікоў сацыяльных слаёў унутры аднаго, еўрапейскага, грамадства.

У музычнай драматургіі «Герцагіні з Чыкага» канфлікт праяўляецца вельмі выразна — нездарма ж яе называюць самай танцавальнай з усіх кальманаўскіх апэрат. І цяпер, калі ў нас ёсць магчымасць параўнаць пастаноўку Свядлоўскага тэатра з нашай, можна сказаць, што першыя найбольш адпавядае аўтарскай задуме. Гэта праяўляецца ў тым, што рухальнай сілай у ёй з'яўляецца менавіта танец, а праз танец перадаецца галоўны канфлікт твора.

Зразумела, у мінскай пастаноўцы таксама ёсць танцы — і еўрапейскія, і амерыканскія; ёсць музычныя нумары як апэратачныя, так і мюзікальныя; але з-за вялікай колькасці і працягласці размоўных сцэн стваралася ўражанне, нібыта ў спектаклі мала музыкі. Да таго ж па сваім змесце і семантыка-стылістычнай афарбоўцы многія дыялогі вызначаліся недарэчнасцю і безгустоўнасцю, прэтэндуючы пры гэтым

на палітычную сатыру. У выніку ў шэрагу сцэн Амерыка была прадстаўлена вульгарна, а Еўропа — карыкатурна. Вось у такім выглядзе і паўстаў спектакль падчас здычы ў верасні перад членамі мастацкага савета па культурна-вядовішчых мерапрыемствах пры ўпраўленні культуры Мінгарвыканкама. Гэта першы выпадак у гісторыі Беларускага музычнага тэатра, калі прэм'ера спектакля была адменена менавіта з-за якасці лібрэта.

Над пастаноўкай «Герцагіні з Чыкага» працаваў народны артыст Расіі Юрый Лапцеў — саліст Марыінскага тэатра, які паспяхова ставіць спектаклі ў многіх расійскіх і замежных тэатрах. Бясспрэчна, вопытны прафесіянал. Балетмайстар-пастаноўшчыкам з яўляецца Уладзімір Раманоўскі — галоўны балетмайстар Санкт-Пецярбургскага тэатра музычнай камедыі, таксама дасведчаны спецыяліст. Таму ўнікае пытанне: няўжо прызначаны пастаноўшчыкам здрадзіў мастацкі густ? Яшчэ ў верасні на сустрэчы з журналістамі Юрый Лапцеў адзначаў, што тэматыка гэтага твора аказалася актуальнай, таму лібрэта давялося пэўным чынам перапрацаваць, абвастрыўшы пры гэтым інтрыгу. Цяжка сказаць, якую актуальнасць убачыў рэжысёр у адлюстраваным у апэраце процістаянні Амерыкі з маленькімі каралеўствамі, якія ўзніклі пасля распаду адной з еўрапейскіх імперыяў, тым больш што ў фінале гэтае процістаянне заканчваецца вельмі палюбоўна. Абвастраенне інтрыгі, які высветлілася, заключалася ў прадумванні мноства пікантных размоўных сцэн, якія ўстаўляліся ў арыгінальнае лібрэта. Пры гэтым ніякіх новых калізій яны не стваралі, а толькі замацувалі развіццё сцэнічнага дзеяння. Таму работа па пазбаўленні спектакля надуманай і безгустоўнай «актуалізацыі» была не вельмі складанай.

У першую чаргу вынікулі амаль усе ўстаўкі, у выніку чаго спектакль набыў дынаміку і самае галоўнае — усталяваўся баланс паміж музычнымі нумарамі і размоўнымі сцэнамі. Пры гэтым сцэну, з якой пачынаецца спектакль і ў якой адбываецца знаёмства з галоўнай гераніяй, усё ж пакінулі, «прычасаўшы» найбольш утрыраваныя моманты ў характарыстыцы амерыканскіх персанажаў. У гэтай сцэне, аформленай у стылі галівудскага гламуру, перад глядачамі паўстае «Клуб эксцэнтрычных лэдзі», які ўзначальвае дачка мільярдэра Мэры. І калі сама яна больш-менш падобна на лэдзі, то яе кампаньёнкі сваім знешнім выглядам і паводзінамі вельмі нагадваюць красунь кабарэ (у новай рэдакцыі спектакля празрыстыя накідкі хоць звольшага прыхоўваюць іх празмерна фрывольны выгляд). І вось гэтыя эксцэнтрычныя асобы спрачаюцца паміж сабой, хто з іх зможа купіць самае дарагое, што ёсць у Еўропе.

Гэтую спрэчку выйграе Мэры, бо купіла сапраўды каралеўскі замак, заключоўшы здзелку з еўрапейскім каралём, які са сваім дваром дайшоў амаль да галечы. Хутка высвятляецца, што гэты замак быў адзінай спадчынай кронпрынца Сандара. А, між тым, з Мэры адбываюцца незвычайныя метамарфозы. Адмовіўшыся танцаваць чарльстон, Сандар прапаноўвае ёй станцаваць чардаш, і яна з ваганнямі, але ўсё ж згаджаецца. А калі Сандар у знак падзякі гатовы станцаваць з Мэры чарльстон, яна ўжо без ваганняў танцуе з ім вальс... Вось так незаўважна для сабе Мэры з самаўпэўненай і прагматычнай амерыканкі ператвараецца ў еўрапейзаваную рамантычную асобу: «Я думала, што змяню Еўропу, але Еўропа змяніла мяне...» Стаўшы ўладальніцай замка, Мэры аўтаматычна стала «сертыфікаванай герцагіняй», а гэта значыць, што, маючы еўрапейскі тытул, яна зможа стаць жонкай кронпрынца. Вось і думай, што ў сістэме каштоўнасцей першаснае, а што другаснае: капітал ці прыналежнасць да саслоўнай вярхушкі.

Асноўная цяжкасць для салісткі Наталлі Дзяменцэвай, выканаўцы ролі Мэры, заключоецца ў тым, што яна павінна выглядаць як мюзікавая геранія, а потым — як лірычная апэратачная. А гэта розныя манера і стыль выканання. Здаецца, што ў другой іпастасі артыстка больш пераканаўчая. А вось выканаўца ролі Сандара Уладзіслаў Даниловіч — чыста апэратачны герой. І яго арбы, меладычна вельмі прыгожыя, па сваёй форме і гарманічным строі таксама апэратачныя. Таму ўдзецца ў другой палове пастаноўкі яны выглядаюць як цудоўная рамантычная пара.

Ёсць у спектаклі і камічны дуэт: сакратар Мэры Бондзі і прынцэса суседняга каралеўства Розмары, ролі якіх выконваюць Сяргей Спіруц і Наталія Глух. Праўда, напачатку Бондзі вельмі актыўна саліруе, дэманструючы неверагодную вынаходлівасць, памножаную на амерыканскую хватку. Ubачыўшы прынцэсу, усю ў ружовенькім, нібы казаную, ён спачатку кпіць з яе наўнасці, але хутка аказваецца зачараваным адрыццасцю яе душы. А прынцэса, у сваю чаргу, дэманструе неверагодную здольнасць да пераймання перадавых поглядаў на жыццё. І тут аказваецца дарочны практычна дальнабачнасць Бондзі: на ўсялякі выпадак ён купіў тытул графа і нават прыдобаў каралеўскі ордэн.

Ёсць у спектаклі і шэраг іншых персанажаў, прадстаўленых выключна ў камічным ключы: у першую чаргу гэта шаржыраваны вобраз караля і яго світы, а таксама старой графіні — цёткуны Розмары, якая спрабавала выдаць сваю пляменніцу за мужа за Сандара, а сама пры гэтым абходжвала Бондзі...

Вядома, што ахвотней глядач ідзе на класічную апэрату, тым больш — на Кальмана. А вось якім будзе сцэнічны лёс «Герцагіні з Чыкага», пакуль адназначна не скажаш. Вельмі ж яна выбываецца са звыклага ўяўлення аб творчасці гэтага кампазітара і аб жанры ў цэлым.

Зоя МАТУСЕВІЧ
Фота Сяргея ЧЫПІРА

Сімвал веры

Агульныя спевы з даўніх часоў яднаюць беларусаў. Нашы продкі спявалі і ў радасці, і ў журбе. Прыняцце хрысціянства станоўча паўплывала на развіццё культуры спеваў на беларускіх землях. Асаблівую ролю ў гэтым адыгралі царкоўныя альбо харавыя.

Святкаванне 1030-годдзя праваслаўя ў Беларусі адсылае нас у старажытныя часы ўтварэння дзяржаўнасці. У 992 годзе князь Ізяслаў Уладзіміравіч, вядомы як кніжнік, заснаваў першую на Беларусі епархію. Такім чынам былі закладзены асновы праваслаўнай царквы ў Полацкім княстве.

За тысячагадовую гісторыю ў нашай краіне праваслаўе сутыкалася са шматлікімі цяжкасцямі, адмаўленнем, сучэльнай забаронай. Сёлета вернікі па ўсёй краіне ўспамінаюць светлыя старонкі гісторыі.

Адна з такіх — заснаванне ў 1992 годзе храма іконы Божай Маці «Усіх тужлівых Радасць» у сталіцы Беларусі. З нагоды 30-годдзя царквы адбыўся першы гала-канцэрт «Харавы сабор», у якім прынялі ўдзел знакамітыя калектывы Беларусі. Дырыжорам і аўтарам праекта выступіла Вольга Янум, рэжысёрам — Віталь Сабалеўскі.

Распачаў канцэрт Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі Веніямін. Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі звярнуўся да ўдзельнікаў і выступоўцаў з вітаннем і благаслаўленнем. У сваёй прамовай мітрапаліт падкрэсліў важнасць і неабходнасць у складаных часах звяртацца да Бога і царквы, у тым ліку з дапамогай харавых гарманічных спеваў. Акрамя таго, былі ўручаны ўзнагароды Беларускай праваслаўнай царквы.

Падчас «Харавога сабора».

Медальём свяціцеля Кірыла Тураўскага за плённае супрацоўніцтва БПЦ і Беларускай дзяржаўнай філармоніі былі ўзнагароджаны генеральны дырэктар Белдзяржфілармоніі Аляксандр Нікіта і галоўны дырыжор Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь Аляксандр Анісімаў.

Медаль святой прападобнай Ефрасінні Полацкай уручылі Наталлі Міхайлавай, дырыжору і мастацкаму кіраўніку Дзяржаўнага камернага хору Рэспублікі Беларусь.

Вольга Янум, дырыжор Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы Рэспублікі Беларусь імя Рыгора Шырмы, за шматгадовую службу атрымала з рук мітрапаліта ордэн святой прападобнай Ефрасінні Полацкай.

За плённую супрацу і ў сувязі з 85-годдзем Беларускай дзяржаўнай філармоніі Граматай Патрыяршага Экзарха быў ўзнагароджаны калектыву гэтай установы культуры.

На гала-канцэрце прысутнічалі старшыня Сінадальнага аддзела БПЦ па ўзаемадзеянні з казацтвам, старшыня Сінадальнага аддзела БПЦ па царкоўным мастацтве, архітэктары і рэстаўрацыі, настояцель прыхода храма іконы Божай Маці «Усіх тужлівых Радасць» протаіерэй Ігар Карасцялёў, дырэктар Мінскага духоўнага вучылішча протаіерэй Іаан Задарожын.

На сцэне Вялікай канцэртнай залы філармоніі выступілі заслужаныя калектывы Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам Вольгі Янум і Наталлі Міхайлавай.

Авацыямі сустракалі глядачы Дзіцячы хор нядзельнай школы храма іконы Божай Маці «Усіх тужлівых Радасць» з рэгентам Людмілай Літошк.

Удзельнікам гала-канцэрта стаў і Архіерэйскі хор Мінскага Свята-Духава кафедральнага сабора разам з мастацкім кіраўніком і рэгентам Віталем Сабалеўскім.

Святочны хор храма іконы Божай Маці «Усіх тужлівых Радасць», які сёлета адзначыў сваё 30-годдзе, выканаў кампазіцыю ў памяць аб усіх харавых спеваках.

Завяршыўся вечар выкананнем спеву «Усіх тужлівых Радасць» (балгарскі распеву ў перакладанні М. Папова-Платонава).

Яна ЦЭГЛА

Фота Ганны ТРОШКІНАЙ

Наведвальнікі гала-канцэрта.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Тры чвэрці неба, астатняе — зямное

У Мінскім дзяржаўным музычным каледжы імя Міхаіла Глінкі адчыніліся дзверы «Музычнай галерэі» з карцінамі беларускага кампазітара і мастака Людмілы Шлег. Галерэя не толькі адкрыла новую старонку ў яе творчай біяграфіі, але і стала пляцоўкай для супрацоўніцтва творцаў з вядучымі харавымі калектывамі і музычнымі ўстановамі — жаночым хорам «Мелодыка» (дырыжор Вольга Крыпец) і Канцэртным хорам пад кіраўніцтвам Аляксея Снітко.

(1972) і асістэнтуры-стажыроўкі Ленінградскай дзяржаўнай кансерваторыі пад кіраўніцтвам прафесара Сяргея Слонімскага (1980), член Беларускага саюза кампазітараў (з 1974), у сваёй творчасці Людміла Карпаўна выяўляе глыбокую цікавасць да гісторыі і духоўнай культуры славянскіх народаў.

Ужо ў сталым узросце Людміла Шлег скончыла Маскоўскі абласны педагагічны інстытут імя Надзеі Крупскай па спецыяльнасці «Станкавы жыццё і графіка» і, нарэшце, прыйшла да іканалісы.

хору «Мелодыка» пад кіраўніцтвам Вольгі Крыпец прагучалі творы «Велічанне святой роўнаапостальнай княгіні Расійскай Вольгі» і «Годна ёсць».

Людміла Карпаўна заўсёды марыла аб персанальнай выстаўцы. Сёння ў Саюзе кампазітараў, у пакоі Ігара Лучанка, экспануецца калекцыя ікон яе аўтарства. Пейзажы мастачкі знайшлі сваё месца на сценах малой канцэртнай залы МДМК імя Міхаіла Глінкі. Дзіўным чынам у іконах спалучаюцца асновы візантыйскага канону і народнае разуменне абраза, а жывапісныя выявы прыроды струменяцца яркімі фарбамі. Як адзначаў у сваёй прамовай іерэй прыхода ў гонар Усіх Святых Сяргій Яўтушык, «святло кожнай карціны напаўняе і сэрца, і душу».

Напэўна, сапраўднае разуменне мастацтва магчыма праз разуменне розных яго граней: музычнай, выяўленчай, харэаграфічнай... «Я ўпэўнены, — падкрэсліў у сваім выступленні Аляксей Снітко, — што гэтая галерэя стане месцам, дзе будуць нараджацца новыя мастацкія ідэі, гучаць новыя творы цудоўнай беларускай музыкі». Тосці паслухалі напоўнены любоўю да духоўных традыцый трыпціх для дзіцячага і змяшанага хору «З намi Бог» у выкананні Канцэртнага хору каледжа (дырыжор Надзея Лучанок).

Фінальным акордам цырымоніі стала выкананне «Спадарожнай песні» Міхаіла Глінкі ад Канцэртнага хору каледжа, якім дырыжыраваў Аляксей Снітко. Як адзначыла вядучая мерапрыемства музычнага Святалана Рудэнка, «праваслаўны наш народ», пра якога спяваў хор, будзе радавацца, наталіючыся выдатнымі музычнымі і жыццёвымі кравідамі кампазітара і мастака Людмілы Шлег, знаходзіць у іх натхненне і імкнучца да ўзвышанага.

Наталля КАРДАШОВА, фота аўтара

Канцэртны хор Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя Міхаіла Глінкі. Дырыжор Надзея Лучанок.

Падчас адкрыцця новай прасторы дырэктар Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа Аляксей Снітко зазначыў: «Калі я атрымаў ліст з новымі партытурамі ад Людмілы Карпаўны, хаця мы нават ніколі з ёй не сустракаліся, зразумев, што гэта вельмі сімвалічная і таштоўна. Асновай для працягу творчага сяброўства стаў канцэрт «Святы Анёле» ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, у рамках якога прагучалі сачыненні Людмілы Шлег з удзелам харавых калектываў МДМК імя Міхаіла Глінкі».

З імправізаванай сцэны «Музычнай галерэі» перад гасцямі ўрачыстай цырымоніі выступіла таксама старшыня Беларускага саюза кампазітараў Алена Атрашкевіч. Яна адзначыла, што «кампазітараў, якія працуюць у тэхніцы артадаксальнай духоўнай музыкі, праваслаўнай, у саюзе мала. На гэта трэба мець права, веды, найвышэйшае благаслаўленне». Невыпадкова сама Людміла Шлег знаходзіць сваё прызначэнне ў шуканні Бога: «убачыць, пачуць, адчуваць яго ўсёй палітрай жыццёвай эстасці: колерам, словам, гукам».

Цэнтрам экспазіцыі новай арт-прасторы з'яўляюцца карціны і музыка мастака і кампазітара Людмілы Шлег. Выпукніца Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі па класе кампазіцыі прафесара Дзмітрыя Смольскага

За вялікі ўклад у развіццё царкоўна-спеўнай культуры яна ўдастоена прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне». «У музыцы павінна быць тры чвэрці неба, астатняе — зямное», — адзначае кампазітар.

Пасля афіцыйнай часткі ў сценах «Музычнай галерэі» адбыўся канцэрт, падчас якога гасці змаглі ачунаць ў чароўную атмасферу візуальных і гукавых вобразаў Людмілы Шлег. Любоўю да Бога было напоўнена гучанне харавой музыкі. У выкананні жаночага

На падмурку гісторыі

Сёлета з удзелам губернатара Мінскай вобласці Аляксандра Турчына адбылося ўрачыстае адкрыццё будынка Бярэзінскай цэнтральнай раённай бібліятэкі пасля рэканструкцыі. Цяпер гэта комплекс, дзе разам з бібліятэкай размешчаны рэдакцыя раённай газеты, ЗАГС і маладзёжны цэнтр.

Бібліятэка набыла сучаснае аблічча. Прыемна радуюць абноўленыя залы для дарослых і дзяцей, карцінныя экспазіцыі землякоў Сняжаны Нікулінай, Алы Семяняка, Людмілы Хадасок, Віктара Коласа.

Падмурак усяго — гісторыя. У гэтым плане Бярэзінская бібліятэка знаходзіцца на трывалай аснове. Аднак ніводная кніжніца не можа сёння абысціся без сучаснага аснашчэння. Так, Беразіно цяпер мае інфармацыйна-краязнаўчы цэнтр з інтэрактыўнымі зонамі. Усяго іх тут 14. Экспазіцыя злучае вобраз драўлянай лыжкі — брэнд бярэзінскага краю. Адмысловую лыжку стварыў народны майстар Яўген Восіпаў.

Адкрыццё ў будынку раённай бібліятэкі інфармацыйна-краязнаўчага цэнтра стала значнай падзеяй у горадзе і раёне ў рамках Года гістарычнай памяці. Кожная экспазіцыя па-свойму непаўторная. Унікальныя экспанаты раскрываюць багатую гісторыю Бярэзіншчыны, лёсавызначальныя для горада і раёна падзеі, малавядомыя факты з біяграфіі знакамітых землякоў, этнічныя асаблівасці і культурныя брэндзі краю. Найбольш поўная інфармацыя прадстаўлена ў інфакіёску, базу даных якога стварылі самі бібліятэкары. Інфармацыйна-краязнаўчы цэнтр Бярэзінскай раённай бібліятэкі карыстаецца папулярнасцю сярод жыхароў і гасцей раёна.

Ацанілі фірменны інтэр'ер, камфортныя ўмовы для наведвальнікаў і актыўныя члены клуба ветэранскага руху «Сустрэча», якія завіталі ў абноўленую раённую бібліятэку ў рамках акцыі «Мой горад — мая бібліятэка». Бібліятэкары праілюстравалі рэкламны экскурс-аповед аб найстарэйшай у вобласці бібліятэцы яркімі старонкамі летапісу з ушанаваннем першага дырэктара ЦФС Алены Строк, ветэрана бібліятэчнай справы. Па-новаму паглядзець на наша мінулае, зразумець, што сваёй багатай гісторыяй можна і варта ганарыцца,

удзельнікам адкрытага дыялогу «Развіццё малага і сярэдняга бізнесу з улікам існуючай эканамічнай сітуацыі» дазволіла экскурсія па ўнікальным інфармацыйна-краязнаўчым цэнтры. Супрацоўнікі Бярэзінскага раённага аддзела па надзвычайных сітуацыях наведлі галоўную бібліятэку горада

Экспазіцыя інфармацыйна-краязнаўчага цэнтра.

і раёна, каб ацаніць перавагі абноўленага пасля рэканструкцыі будынка, сэрвісныя паслугі для наведвальнікаў, фірменныя афарміцельскія і творчыя профілі. Камертон чытацкага густу — кніжныя выстаўкі і вітрыны з перыядычнымі выданнямі. Аб'екты эстэтычнай асалоды — карцінныя экспазіцыі і аконныя вітражы.

Падчас краязнаўчай прома-акцыі «Знай край, у якім ты жывеш» дзеці пазнаёміліся з гісторыяй роднага краю, сімволікай, знакамітымі людзьмі, якія праславілі раён і краіну, з дасягненнямі і славуцасямі Бярэзіншчыны. Месячнік гордасці «Нас аб'ядноўвае гісторыя роднага краю» да Дня народнага адзінства праходзіў з экскурсіямі ў інфармацыйна-краязнаўчыя цэнтры. Старшакласнікі горада былі ў ліку актыўных патрыётаў краю, якія жадаюць папоўніць свой багаж ведаў.

Нагалай МАЕЎСКАЯ,
дырэктар Бярэзінскай цэнтральнай
раённай бібліятэкі
Фота даслана аўтарам

Час мудрасці і таленту

Колькі жыццёвай мудрасці, разважлівасці і глыбіні нясе чалавек паважны ўзрост. Людзі сталага веку — добрыя дарадцы ў любой справе, бо за жыццём ім даводзілася вырашаць розныя пытанні. Аднак сталы век значна абмяжоўвае фізічныя магчымасці. Страчваюцца былы спрыт, пагаршаюцца зрок і слых, часам чалавек складае нават самастойна перамяшчэнне. Асоба застаецца сам-насам са змрочнымі думкамі, усё гэта негатыўна адбіваецца на здароўі. Асабліва востра пытанне стаць у маланаселеным вёсках, дзе культурны адпачынак і жывыя зносіны дастаткова абмежаваны.

Сельскія бібліятэкі і клубы Астравеччыны актыўна працуюць над выпраўленнем сітуацыі. Наладжана праца з пажылымі людзьмі і ў філіяле «Альхоўскі сельскі клуб». На працягу доўгага часу на базе ўстановы дзейнічае клуб па інтарэсах «Залаты ўзрост», які збірае актыўных і маладых душой людзей, каб разам адпачываць, ствараць, удзельнічаць у мерапрыемствах.

Ганна Уласік, загадчыца філіяла «Альхоўскі сельскі клуб», знае:

— Менавіта ў клубе па інтарэсах «Залаты ўзрост» нашы аднавяскоўцы знаходзяць сабе заняткі па душы. Мы прытрымліваемся індывідуальнага падыходу, стараемся дапамагчы кожнаму як мага лепш раскрыць уласныя таленты, творчыя здольнасці. Дастаткова часта ладзіцца цёплыя вечары-сустрэчы за кубачкам гарбаты, дзе ў таварыскай і цёплай атмасферы людзі маюць магчымасць пагаварыць,

падзяліцца рэцэптамі прыгатавання страў, успомніць прыемныя моманты з жыцця і проста абмяняцца думкамі. Тут кожны

можа пашырыць кола сваіх сяброў. Праводзяцца конкурсныя і танцавальна-забаўляльныя праграмы, літаратурныя гасціныя, вечары-караоке.

Адна з рубрык «Свет маіх захапленняў» карыстаецца асаблівай папулярнасцю. Яна дапамагае раскрыць творчы патэнцыял асобы і падзяліцца талентам з аднавяскоўцамі. За час сустрэч удзельнікі пазнаёміліся

з бялюткімі карункамі, вырабленымі Вольгай Янушоўскай, здзейснілі падарожжа па свеце з Галінай Заруба, якая калекцыяніруе паштоўкі, паспелі прыгатаваць мноства страў з Марыяй Ляховіч. Кожны чалавек таленавіты і творчы, аднак часам прыродная сіціпасць перашкаджае дзяліцца сваімі ўменнямі. Работнікі культуры дапамагаюць данесці прыгажосць і талент да кожнага.

Выклікаюць цікавасць і інтэлектуальныя вечарыны. Красворды, рэбусы, інтэлектуальныя і настольныя гульні — усё гэта захапляе, дае запал сіл і энергіі. Зносіны ў клубе па інтарэсах будуюцца на аснове цікавасцей і захапленняў яго ўдзельнікаў. Жанчыны з клуба стварылі музычны квартал «Анюціныя галубкі». Удзельніцы адчуваюць задавальненне ад сваёй дзейнасці і дзеляцца асалою з аднавяскоўцамі, выступаючы на канцэртах.

Ганна Уласік адзначае, што ўдзельніцы калектыву маладыя душой. Іх энергія, шчырасці, творчым запалу можна толькі пазайздросціць. Акрамя музыкі, кожная з удзельніц квартэта мае заняткі для душы: вышывае, шые, піша вершы, гатуе смачныя стравы.

Вольга ЗАЙЧКОўСКАЯ,
фота аўтара

МЛЫН НАВІН

Матэрыялы аб жыцці і творчасці жывапісцаў, графікаў, скульптараў, майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Магілёўшчыны — усё гэта можна знайсці на віртуальным інфармацыйным рэсурсе «Мастацкая палітра Магілёўскага краю», створаным аддзелам літаратуры па мастацтве Магілёўскай абласной бібліятэкі.

Персанальная старонка кожнага дзеяча змяшчае падраздзелы: «Біяграфія», «Літаратура аб жыцці і дзейнасці», «Галерэя». Для зручнасці ёсць магчымасць здзейсніць пошук па прозвішчы персаналіі (алфавітны паказальнік), а таксама па географічнай прыналежнасці (геаграфічны паказальнік). Выкарыстоўваючы паказальнікі, можна не толькі знайсці персаналію па прозвішчы, але і атрымаць інфармацыю аб тым, якія дзеячы мастацтва праславілі той ці іншы раён Магілёўскай вобласці. Так, Бялыніцкі раён прадстаўлены пяццю персаналіямі, а Бабруйска — каля 40.

Пры падрыхтоўцы рэсурсу выкарыстаны дакументы з фонду Магілёўскай абласной бібліятэкі, выявы рэпрадукцый карцін з фонду Магілёўскага абласнога мастацкага музея імя П. В. Масленікава, Горацкага раённага гісторыка-этнаграфічнага музея, Бялыніцкага раённага мастацкага музея імя В. К. Бялыніцкага-Бірулі, Глускага раённага гісторыка-краязнаўчага музея, Краснапольскага раённага гісторыка-этнаграфічнага музея і іншых устаноў культуры вобласці. Па меры паступлення новай інфармацыі віртуальны інфармацыйны рэсурс будзе дапаўняцца новымі звесткамі і персаналіямі.

Таццяна КУРАНКОВА

Да 140-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Якуба Коласа ў Слонімскай раённай бібліятэцы імя Я. Коласа прайшоў вечар-прысвячэнне «Залаты Велас беларускай нівы». Прысутнічалі ўнучка Якуба Коласа Вера Міцкевіч і даследчык жыцця і творчасці пісьменніка, яго праўнучка, літаратуразнаўца, Васіліна Міцкевіч. Яны прэзентавалі кнігу «Табой я жыў, табой жыву...», прысвячаную жонцы Якуба Коласа — Марыі Дзмітрыеўне Каменскай.

Вера Міцкевіч падзялілася ўспамінамі аб дзяцінстве, знакамітым дзядулі, цёплым адносінах у сям'і і падарыла раённай бібліятэцы сваю кнігу «Сядзіба Качарычы: шляхамі Ланеўскіх-Ваўкоў, фон Гоераў і іх нашчадкаў» з аўтографам. Акрамя гэтага, яна перадала кнігі свайго бацькі Данііла Міцкевіча з хатняй бібліятэкі.

Пасля мерапрыемства ганаровыя госці наведвалі музей беларускай кнігі пры бібліятэцы, першы аддзел якога прысвечаны песняру.

Таццяна САЙЧЫК

У Зэльвенскай раённай бібліятэцы адбылася творчая сустрэча «Нам трэба некалі вяртацца...» з членам Саюза пісьменнікаў Беларусі Валянцінам Семянякам. Валянцін Міхайлавіч — дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу, старшыня Пастаяннай камісіі па дзяржаўным будаўніцтве, мясцовым самакіраванні і рэгламенце, член прыздыума і праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

На мерапрыемстве сабраліся прыхільнікі літаратурнага слова, для якіх сустрэча з таленавітым паэтам стала сапраўднай культурнай падзеяй. Вядучыя пазнаёмілі іх з жыццёвым і творчым шляхам гося. У выкананні ўдзельнікаў эстраднай студыі «Рэтра» прагучалі песні, напісаныя на словы Валянціна Міхайлавіча, а вершы аўтара «Ночь в городе» і «У чым чалавечасць шчасце» былі прапанаваны ў выглядзе відэаролікаў, якія падрыхтавалі бібліятэкары. Аўтар пазнаёміў прысутных са сваімі новымі вершамі.

Вольга КАМЯКЕВІЧ

Урокі мужнасці і патрыятычнага выхавання ў бібліятэках і навучальных установах Віцебшчыны сталі сапраўдным святкам цікавых і радасных сустрэч пісьменнікаў з дзецьмі. Нядаўна ў цэнтральнай гарадской дзіцячай бібліятэцы імя Пятруся Броўкі пісьменнікі Віцебскага Галіна і Сяргей Трафімавы, а таксама аўтар гэтых радкоў правалі два ўрокі. Вучні трэціх класаў сярэдняй школы № 25 і выхаванцы дзіцячага сада № 52 з вялікай цікавасцю слухалі выступоўцаў. Пісьменнікі Віцебшчыны лічаць, што патрыятызму нельга навучыць — яго трэба выходзіць з ранняга ўзросту, прывіваць павагу да традыцый і гісторыі.

Тамара КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА

Сельская бібліятэка ў вёсцы Клімаўка лічыцца адной з найлепшых у Гомельскаму раёне. Тут ужо 10 гадоў працуе клуб «Стымул». Асноўная мэта адметнага аб'яднання, як лічыць загадчыца культурнай установы Антаніна Жыгалава, — згуртаваць сельскіх жыхароў, дапамагчы цікава і карысна правесці вольны час.

На пасяджэнні клуба запрашаюць пісьменнікаў Гомельшчыны, псіхалагаў, работнікаў з аддзела сацыяльнага забеспячэння, ветэраноў працы, прадстаўнікоў міліцыі і многіх іншых паважаных людзей. Такія сустрэчы праходзяць заўсёды цікава, па-дамажаму ўтульна, за кубачкам гарбаты. Тут можна пачуць карысную і неабходную інфармацыю, атрымаць адказы на ўсе хвалюючыя пытанні. А знаёмства з творчасцю вядомых пісьменнікаў адчыняюць дзверы ў літаратурны свет, дапамагаюць шмат чаго зразумець, адчуць прыгажосць паэтычнага слова.

Ганна МІКАЛАЕВА

Простыя рэчы

Пад гукі паланэза...

Супрацоўнік Смаргонскага гісторыка-краязнаўчага музея Зміцер Рагачоў распавядае пра захапленне, якое прыйшло да яго праз любоў да мінуўшчыны.

— Зміцер, раскажы, калі ласка, як ты захапіўся танцамі?

— Маё папярэдняе жыццё было досыць насычаным у плане танцаў. Напрыклад, на выпускным у дзіцячым садку я ўдзельнічаў у трох танцавальных нумарах з пераапананнем паміж імі. І завяршылася яно ў няпоўныя 7 гадоў — якраз пасля таго дзіцячага выпускнога я заявіў бацькам, што натаццаваў на ўвесь свой век.

Адпаведна, школьны і студэнцкія гады, а таксама наступныя ажно да сваіх 32-і я нават не задумваўся пра танцы. Больш за тое, падчас першага арганізаванага мной гістарычнага балю ў 2009 годзе таксама не танцаваў ні хвіліны.

— Тваё захапленне — не модныя сучасныя кірункі, ведаючы якія можна быць зоркай на дыскаэтаках. Як сапраўдны арыстакрат, ты танцуеш на балах...

— Першае дзесяцігоддзе XXI стагоддзя я прысвяціў грамадскай актыўнасці па папулярызацыі гісторыі, захаванні і аднаўленні помнікаў архітэктуры. І вось падчас адной паездкі ў Крэва (дзе я цяпер ужо тры гады жыву) мы сустрэлі вельмі цікавую асобу — Сяргея Іванавіча Верамейчыка з Залесся, тагачаснага захаваўніка рэшткаў сядзібы

Зміцер Рагачоў.

Міхала Клеафаса Агінскага. Наступствам той сустрэчы стала ідэя гістарычнага танцавальнага праекта з назвай (хто б мог падумаць!) «Эпоха князя Міхала Клеафаса».

А якое было маё здзіўленне, калі перад адной з першых рэпетыцый да мяне падшоў хлопец і павітаўся: «Я — Саша Агінскі! Ці ж гэта не знак з Нябёсаў?»

Танцы было вырашана выбраць як больш яркую форму папулярызацыі асобы князя Міхала Клеафаса і гістарычнага перыяду канца XVIII — пачатку XIX стагоддзяў.

Найперш хацелася акунца ў культуру, разумець светапогляд тагачаснай эліты нашых земляў: чым жылі, пра што марылі, якія традыцыі і рытуалы напаялі іх будзённасць. Ну а баль у тую эпоху быў квінтэсэнцыяй грамадскага жыцця: шлюбы, бізнес, палітыка, інтрыгі — безліч пытанняў вырашалася падчас мерапрыемства, дзе асобілі прысутнічаць усе прыстойныя асобы.

Магу дадаць, што арганізацыя падобнай падзеі ў цяперашніх умовах патрабуе надзвычай шматгранных, незвычайных высілкаў, звязаных з мноствам дробных тэхнічных момантаў. Таму кожнае мерапрыемства для мяне было асабістым выклікам.

— Што прываблівае найбольш: музыка, эстэтыка, відовішчасць?

— У рэшце рэшт гістарычныя танцы ў гістарычным антуражы і строях — гэта папросту незабыўнае прыгожае відовішча! А таксама, безумоўна, эстэтыка, імкненне да ўдасканалення вопраткі, манер, узгаўлення бальных традыцый — кожны баль ставіў новую планку нашым актыўным удзельнікам.

Калі пра вынікі... За 10 гадоў адбылося 18 балаў, а таксама — маскерад, пікнікі, танцавальныя выступленні, выстаўкі. Месцамі правядзення мерапрыемстваў сталі многія палацы і сядзібы на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь, Літоўскай Рэспублікі, Польшчы. Найбольш адметнымі былі 2012-ы — два маштабныя балі ў Міры і Нясвіжы да 200-годдзя вайны 1812 года — і 2015-ы — Трохбалёвы марафон на тры краіны да 250-годдзя

з дня нараджэння князя Міхала Клеафаса Агінскага.

На жаль, пандэмія прыпыніла наш праект, бо мерапрыемствы з'яўляюцца масавымі, і тут патрэбныя клопат пра здароўе нашых удзельнікаў. Але мы спадзімся, што цяжкія часы мінуць і мы вернемся да свайго захаплення з новым імпульсам.

— Што трэба пачаткоўцу, які ніколі не танцаваў, каб далучыцца да гэтай прыгожай дзеі?

— Параіў бы знайсці танцавальную студыю, якая б займалася вывучэннем бальных танцаў: да новага балю (які абавязкова адбудзецца) нават пачатковец будзе мець у сваім арсенале 4–5 танцаў і шляхетныя манеры, каб годна выглядаць у бальнай зале старадаўняга палаца.

— Вось загула музыка, першыя крокі... Што адчуваеш: асалоду, раслабленне, узніслаць? Ці гэта спосаб адчуць сябе ў іншым вымярэнні, іншай эпозе?

— Атмасфера балю яшчэ нікога не пакінула аб'якавым. Як кажуць многія нашы ўдзельнікі, з першымі гукімі паланэза забываецца пра будзённасць, атрыбуты і клопаты XXI стагоддзя, а ўзніслаць і радасць напаяняюць сэрца! І нават наступныя некалькі дзён здзіўляешся людзям у джынсах і шэрых аднастайных куртках.

Асабіста ж для мяне першыя гукі музыкі новага балю азначаюць лёгкую спустошанасць і палётку ад завяршэння шматмесячных арганізацыйных намаганняў. Яе затым — хвалю новай энергіі і новай ідэі наступных балаў!

Гутарыла Таша ШПАКОЎСКАЯ

зваротная сувязь

Віры лістапада

У рамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» на канале «Культура» Беларускага радыё выходзяць праекты «Адным штрыхом» з вершамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял», дзе гучыць дэтэктыў Маргарыты Латышкевіч «Уласны крыж».

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе старонкі апавесці Івана Шамякіна «Палеская мадонна», у «Радыёбібліятэцы» слухайце паэму Якуба Коласа «Новая зямля» (да 140-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі). Аважыданы чакаюць слухачоў у праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вяршнім эфіры выхадных.

Для аматараў паэзіі ў перадачы «Прачутым радком» у суботу выйдзе 11-ы выпуск сумеснага з Дзяржаўным літаратурным музеем Янкі Купалы праекта «Слухаем класіка», у нядзелю прагучаць вершы Якуба Коласа (да 140-годдзя песняроў).

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» у выхадныя складаць радыёспектаклі «Млын на сініх вірах», «Сіняя-сіняя» і «Краіна Цыганія» паводле твораў Уладзіміра Караткевіча (да дня нараджэння класіка беларускай літаратуры).

Юным прыхільнікам мастацкага вяшчання канал «Культура» прапануе з панядзелка да пятніцы чытанні ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». У суботу і нядзелю ў перадачы «Дзіцячы радыётэатр» выйдзе радыёспектакль «Нявыдуманая гісторыя з жыцця пяцікласніка Алеся Пятрашкі» паводле твора Алеся Якімовіча, літоўскай народнай казка «Певень Пявун Куракагун», казка Шарля Перо «Чапуліца». Штотвечар у 21.00 для маленькіх гучыць «Вячэрняя казка».

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў.

У нядзелю і чацвер увазе слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Развагі пра літаратуру». Радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» гэтага пісьменніка, якая гучыць на «Культуры» ў нядзелю і серада, прапануе сустрэчу з кандыдатам філалагічных навук Веранікай Курцовай.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

27 лістапада — 75 гадоў з дня нараджэння Эдуарда Белагурава (1947—1998), беларускага жывапісца.

28 лістапада — 120 гадоў з дня нараджэння Акіма Шаўчэнка (1902—1980), беларускага жывапісца, педагога.

28 лістапада — 85-годдзе адзначае Алег Новікаў (1937), беларускі мастак-афарміцель.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

25 лістапада — у дзіцячую бібліятэку № 11 (вул. Жудро, 69) на творчую сустрэчу з пісьменнікам Міхасём Пазняковым. Пачатак у 11.00.

29 лістапада — на творчую вечарыну ў клуб творчых жанчын «Спадарыня» пры публічнай бібліятэцы № 5 (вул. Казлова, 2). Пачатак у 17.00.

29 лістапада — у Дом ветэранаў (вул. Я. Купалы, 21) на юбілейны творчы вечар паэты і перакладчыцы Лізаветы Палеес. Пачатак у 16.00.

30 лістапада — у літаратурны клуб «Шчырасць» пры публічнай бібліятэцы № 22 (вул. Яна Чачота, 23) на прэзентацыю кнігі вершаў Таццяны Купрыянец «Дом з белаі цэгля». Пачатак у 16.00.

29 лістапада — 110 гадоў з дня нараджэння Мікалая Васілеўскага (1912—1982), беларускага акцёра, рэжысёра.

29 лістапада — 75-годдзе святкуе Соф'я Шах (1947), беларуская паэтка.

2 снежня — 120 гадоў з дня нараджэння Анатолія Вольнага (сапр. Ажгірэй) (1902—1937), беларускага паэта, празаіка, кінадраматурга, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

3 снежня — 70-гадовы юбілей святкуе Мікалай Аўчынінікаў (1952), беларускі мастак.

Каляндар падрыхтаваны БДАМЛМ

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Віцебскае абласное аддзяленне СПБ аб'яваюць глыбокае спачуванне Мікалаю Намеснікову з прычыны напатакшага яго вялікага гора — смерці МАЦІ.

1 снежня — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Аўтограф» (Карбышава, 42). Пачатак у 17.30.

Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

30 лістапада ў Баранавіцкую цэнтральную бібліятэку імя В. Таўлая на Корнеўскія чытанні, прысвечаныя памяці паэта Алеся Корнева (кіраванік — Раіса Раманчук). Пачатак у 14.00.

Гродзенскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

30 лістапада — у Гродзенскую абласную навуковую бібліятэку імя Я. Карскага (вул. Карбышава, 17, 4-ы паверх) на чарговае пасяджэнне грамадскага дыскусійнага клуба «Словадром». Тэма дыскусіі — «Мастацтва па заказе». Пачатак у 17.00.

Выходзіць з 1932 года

Галоўны рэдактар

Алексей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:

Таццяна Арлова

Алесь Бадак

Дзяніс Барсук

Віктар Гардзеі

Уладзімір Гіламедаў

Вольга Дадзімава

Жана Запарыца

Анатоль Казлоў

Анатоль Крайдзіч

Віктар Кураш

Алесь Марціновіч

Віцаслаў Нікіфары

Мікалай Чаргінец

Іван Чарота

Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

Юрыдычны адрас:

220013, Мінск,

вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а

E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:

220034, Мінск, вул. Захарова, 19

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:

галоўны рэдактар — 325-85-25

адказны сакратар — 377-99-73

аддзел крытыкі і бібліяграфіі; прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98

бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:

63856 — індывідуальны;

63815 — індывідуальныя льготы для наставнікаў;

63852 — ведамасны;

63880 — ведамасныя льготы.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова

«Выдавецкі дом „Звязда“».

Дырэктар — Галоўны рэдактар

Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ

Нумар падпісанні ў друку

24.11.2022 у 11.00

Ум. друку: арк. 3,72

Наклад — 729

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства

«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»

ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013

Заказ — 2695

D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупікі прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэагуюцца.

Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаванымі аўтараў публікацыі.

Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з законадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

9 770 024 4 680 01

2 2 0 4 7